

Vrije Universiteit Brussel

Van Open Kamp naar scouting; Een onderzoek naar de beleving van scouting bij maatschappelijk kwetsbare jongeren.

Eindverhandeling tot master in de Agogiek
Student: Thibalt Bonte
Promotor: Prof. Dr. T. Vanwing
Organisatie: Scouts en Gidsen Vlaanderen
Academiejaar 2007-2008

WETENSCHAPSwinkel
Brussel

Inhoud

Samenvatting	3
Dankwoord	4
Inleiding	5
I. De jeugdbeweging Scouts en Gidsen Vlaanderen	6
1. Het scoutisme in Vlaanderen	6
2. Een diverse beweging?	6
3. Open Kamp	7
II. Drempels van een jeugdbeweging	9
1. De drempels van de jongeren (en hun leefwereld)	10
2. De drempels van de jeugdbewegingen zelf	12
Betaalbaarheid	12
Beschikbaarheid en betrokkenheid	13
Bereikbaarheid	14
Bekendheid	14
III. Een opdeling als oplossing?	15
IV. Het onderzoek	16
Onderoeksoepzet	16
Onderzoeksresultaten	18
1. De functies van een Open Kamp	18
Externe functies	18
Interne functies	19
2. Zin en onzin van doorstroming	23
Volgens (ex-) deelnemers	23
Volgens begeleiding	24
3. De voorwaarden van doorstroming	26
Drie voorbeelden uit de praktijk	26
De voorwaarden	28
4. De grenzen van de scoutsbeweging	32
5. De grenzen verlegd	35
V. Besluit	37
VII. Referentielijst	40
VIII. Bijlage	44

Samenvatting

De Open Kampen zijn zomerkampen die binnen Scouts en Gidsen Vlaanderen door vrijwilligers worden georganiseerd voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Indien de deelnemers van Open Kamp dit zelf willen, kunnen zij doorstromen naar een jeugdbeweging of naar de begeleidingsploeg van Open Kamp. In deze eindverhandeling werd deze praktijk onderzocht aan de hand van twaalf open interviews en een focusgroep met verschillende actoren (zowel (ex-)deelnemers, vrijwilligers, beroepskrachten binnen Scouts en Gidsen Vlaanderen als experts).

We gingen in de bestaande literatuur op zoek naar de verschillende toegangsdrempels van jeugdbewegingen voor maatschappelijk kwetsbare jongeren. We merkten op dat deelnemers aan het jeugdwerk veel positieve eigenschappen hebben (op basis van onderzoek), maar dat maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren minder participeren. Het beleid lost dit op door een opdeling van het jeugdwerk tussen algemeen, regulier jeugdwerk en doelgroepspecifiek jeugdwerk, waarbij de eerste soort hoger wordt geschat dan de laatste soort.

Bij het onderzoek onderscheidde we eerst de verschillende functies van een Open Kamp, met een opdeling tussen interne en externe functies. Vervolgens bekeken we de argumenten voor of tegen een doorstroming van de deelnemers. Nadien somden we enkele voorwaarden op voor een geslaagde doorstroming. We verkenden daarna de grenzen van de huidige scoutsbeweging op het gebied van toegankelijkheid en diversiteit. Tenslotte toonden we een scoutsbeweging waarvan de huidige grenzen werden overschreden.

Als besluit formuleerden we onze bewondering voor het enthousiasme en de passie van de vrijwilligers. We pleitten er echter voor om de huidige evidenties van de huidige Vlaamse scoutsbeweging op een redelijke manier ter discussie te stellen. Ook het beleid zou moeten afstappen van het hoger schatten van het algemeen (traditioneel Vlaamse) jeugdwerk met vrijwilligers, ten koste van het doelgroepspecifieke jeugdwerk.

Dankwoord

Het schrijven van deze eindverhandeling was een lang en leerrijk proces. Ik wil hierbij dan ook verschillende personen bedanken voor hun medewerking, steun, goede raad en hulp.

In de eerste plaats ben ik alle respondenten heel erg dankbaar. De gesprekken met hen waren elk op hun eigen manier erg waardevol en gaven me veel nieuwe inzichten. De deelnemers van Open Kamp en hun ouders wil ik dan ook oprecht bedanken voor hun openheid en bereidheid te willen praten over soms delicate zaken. De vrijwilligers van Open Kamp krijgen mijn eeuwig respect; de passie waarmee ze over hun project praatten heeft me meermaals geraakt.

Verder gaat mijn dank gaat ook speciaal uit naar Ellen Preckler en Joke Laukens, stadsondersteuners van Scouts en Gidsen Vlaanderen voor Gent en Antwerpen. Al van bij mijn stage bij Scouts en Gidsen Vlaanderen stonden zij achter mij en waren daarbij niet spaarzaam met opbouwende kritiek. Ik overdrijf niet als ik zeg dat ik veel van hen geleerd heb.

David, Rudi en Jelle verdienen iets bijzonders voor het nalezen van deze thesis. Zonder hen stond deze tekst nog steeds vol taal- en typfouten, kromme of overbodige zinnen en herhalingen.

Mijn promotor Tom Vanwing wil ik bedanken voor de feedback op mijn ingestuurde teksten, voor het antwoord geven op al mijn vragen en de manier waarop hij altijd aanspreekbaar was.

Bedankt ook aan Lien, mijn ouders, broers en zussen, neefjes en nichtjes, vrienden en vriendinnen en natuurlijk ook mijn klasgenoten. Jullie hebben me meermaals geholpen mijn gedachten te verzetten of me net gemotiveerd om door te gaan tot aan het einde, niet alleen tot het einde van deze verhandeling maar ook tot het einde van mijn volledige schoolloopbaan.

Inleiding

Jeugdwerk is (opnieuw) populair: niet enkel tijdens het weekend maar ook wat betreft onderzoek. De laatste jaren verschenen steeds meer publicaties over jeugdwerk. Onderzoek dat enerzijds de sterkte van het jeugdwerk aantoont, onderzoek dat anderzijds de toegangsdrempels van het (traditionele) jeugdwerk bevestigt. Deze twee soorten onderzoeksresultaten vallen niet met elkaar te rijmen: wie participeert wordt er beter van, maar de drempels zijn voor velen (te) hoog. Vanuit dit onderzoek willen we een aanzet geven tot een redelijke, actieve drempelverlaging van het jeugdwerk.

De praktijk van de doorstroming na de Open Kampen van Scouts en Gidsen Vlaanderen werd onderzocht. Een opvallende afwezigheid in ander jeugdwerkonderzoek, de groep die moeilijk deelneemt aan de (hoogdrempelige) jeugdbewegingen, werd aan het woord gelaten. Hun meningen werden aangevuld met die van vrijwilligers en experts om volgende vragen te beantwoorden: Wat gebeurt er in zo'n Open Kamp? Wat is de meerwaarde om deelnemers nadien te laten doorstromen naar een jeugdbeweging? Wat zijn de voorwaarden om deelnemers te laten doorstromen? Wat zijn de grenzen van Scouts en Gidsen Vlaanderen? Kunnen die grenzen worden verlegd?

Eerst schetsen we kort de methodiek van de huidige jeugdbeweging Scouts en Gidsen Vlaanderen. Vervolgens bekijken we wat de literatuur aangeeft als drempel van dit jeugdwerk en wat er gebeurt om deze drempels te verlagen. Nadien schetsen we het onderzoek, bundelen we de resultaten en formuleren we een besluit.

I. De jeugdbeweging Scouts en Gidsen Vlaanderen

1. Het scoutisme in Vlaanderen

Op 1 augustus 1907 gaat het allereerste scoutskamp van start. Het scoutisme ontsprong aan het brein van de Britse legerofficier Baden Powell. Vanuit een uitgesproken beschavingsdenken (eigen aan die tijd?) nam hij op dat eerste scoutskamp jongens mee uit verschillende sociale klassen. We zouden hier min of meer kunnen spreken van een eerste 'Open Kamp' (Lenaerts, 1999). De twee principes van het scoutisme 'ask the boy' en 'learning by doing' zijn, ook na honderd jaar, nog steeds erg in trek in het (ped)agogische werkveld onder de noemer 'op maat van' en 'ervaringsleren'. De scoutsmethode groeide uit tot een beweging verspreidde zich snel wereldwijd.

Hoewel scouting zich oorspronkelijk vooral (vanuit een beschavingsoffensief) richtte op de lagere sociale klassen, krijgt scouting snel een eerder burgerlijk karakter (Bombaerts et al., 2008). Rond de jaren 1930 valt de Belgische scoutsbeweging uiteen in een Franstalige en Nederlandstalige vleugel. VVKS, het 'Vlaamsch Verbond der Katholieke Scouts' (later komt daar nog een M van 'Meisjesgidsen' bij) situeert zich in de Vlaamse, katholieke zuil. In 2006 wordt, na een lange interne discussie over de "K" in VVKSM beslist om de naam te veranderen naar 'Scouts en Gidsen Vlaanderen'. Een nieuwe missie wordt goedgekeurd¹. De scoutsmethodiek draait rond vijf basispijlers: zelfwerkzaamheid, engagement, medebeheer, dienst en ploegwerk. Voor een uitgebreid beeld van deze basispijlers en de werking en organisatie van Scouts en Gidsen Vlaanderen verwijzen we naar 'Kijk op Scouting' (Scouts en Gidsen Vlaanderen, 2007).

2. Een diverse beweging?

In 2008 telt Scouts en Gidsen Vlaanderen bijna 75000 leden in ongeveer 600 groepen. Hoewel de beweging een groot aantal leden heeft, is men zich steeds bewust geweest van het feit dat men niet iedereen aanspreekt. De beweging vormt "geen afspiegeling van de maatschappij", hoewel scouting zich nooit expliciet heeft willen toespitsen op één bepaalde klasse. De scoutsbeweging in Vlaanderen zou, volgens Lauwers (1989), doorheen de geschiedenis ook steeds op één of andere manier (in min of meerdere mate) nieuwe doelgroepen proberen aanspreken. Het zou ons te ver leiden om hiervan een opsomming te geven. We verwijzen wel naar de AKABE-werking. Dit letterwoord staat sinds 2001 voor Anders Kan BEst, en ontstond in 1971 uit een samensmelting van de Afdeling Koningin Astrid (van de meisjesgidsen) en de Bijzondere Eisenwerking (van de jongens-scouts). AKABE draait om scouting voor personen met een handicap. De Vlaams-katholieke scoutsbeweging was (en is nog steeds) op dat vlak erg vooruitstrevend.

Wat betreft het huidige diversiteitsconcept kan het groepsleidingscongres van 18 april 1993, dat draaide rond het thema "onbekend of ongewenst", een mijlpaal genoemd worden. Voor de eerste

¹ Zie bijlage 1

maal spreekt de beweging zich expliciet uit voor "integratie". Naar aanleiding van het congres werd een ploeg vrijwilligers (de ploeg integratie) opgericht, kwam er een vrijgestelde voor dit thema en richtte men het "fonds op maat" op, dat financiële steun verleent aan "scoutsgroepen die met kansarmen werken". Daarnaast was men het onder andere eens over het feit dat "het verbond ernaar moet streven dat VVKSM afgeraakt van haar elitair tintje" en "integratie een wezenlijk deel van Scouting is, dat spontaan moet gebeuren". Deze ontwikkelingen kunnen worden gezien in de nasleep van zwarte zondag (Peeters, 1996): op beleidsniveau kwam immers veel geld vrij voor zulke initiatieven. Daarvoor waren er ook al verschillende initiatieven, zoals het project "Kabaalstraat", waar leiding van verschillende Gentse "wijkgroepen" samen kwamen rond het thema integratie. Belangrijk is dat, sinds 1993, initiatieven rond diversiteit expliciet gebundeld, erkend en gesteund werden door VVKSM nationaal.

De ploeg "integratie" wordt in 1994 opgericht en verandert later zijn naam in ploeg "op maat". In 2005 wordt dit ploeg "diversiteit". Vanaf 1993 worden verschillende diversiteitsprojecten opgezet. Zo worden in Gent 'De Speelvogels' opgericht, een "scouts-en gidsengroep voor asielzoekende kinderen en jongeren" (Meuleman, 2001) en probeert de ploeg integratie "partnerships" met externe organisaties te ondersteunen (Peeters, 1996). Ook komt er een uitleendienst voor kampeermateriaal en de ploeg is actief in Overture (het Europees netwerk voor diversiteitswerkingen binnen scouting). Verder worden werkwinkels en vormingen rond diversiteit ineens gestoken. In 2007 bracht de ploeg Diversiteit in samenwerking met het commissariaat AKABE de beautycase uit, een koffer vol methodieken waarmee groepen aan de slag kunnen rond "anders zijn" (Scouts en Gidsen Vlaanderen, 2007b). Ook de Open Kampen worden ondersteund door de ploeg. Deze Open Kampen worden vaak het meest succesvolle diversiteitsproject binnen scouting genoemd.

3. Open Kamp

De mosterd voor de Open Kampen werd gehaald in Frankrijk². De doelgroep van Open Kamp heet "kinderen en jongeren die niet aangesloten zijn bij een jeugdbeweging" (Scouts en Gidsen Vlaanderen, 2008). Concreet gaat het over kinderen en jongeren uit maatschappelijk kwetsbare of allochtone gezinnen, in de breedste zin van het woord. De Open Kampen houden hun doelgroepomschrijving bewust open en vaag, zodat iedereen in principe welkom is. Elk Open Kamp bepaalt zelf met welke en hoeveel kinderen het zijn Kamp opvult, afhankelijk van de draagkracht van de begeleiding. De begeleiders van Open Kamp zijn vrijwilligers, en zijn bijna altijd (vrienden van of oud-) leden van Scouts en Gidsen Vlaanderen. Via een methodiek die hen welbekend is, namelijk die van een scoutskamp, proberen zij de deelnemers kennis te laten maken met het spel van scouting. In de zomer van 1994 ging het eerste Open Kamp van start in Gent, het werd een succes. Met steun van lokale en bovenlokale middelen, zowel binnen als buiten Scouts en Gidsen Vlaanderen, zouden er veertien jaar lang elke zomer Open Kampen worden georganiseerd. In de

² Dit programma heet Plein Vent, zie <http://www.scoutsetguides.fr/-Pour-des-jeunes-en-quartiers>

zomer van 2008 zullen er negen Open Kampen worden georganiseerd: Gent, Houtland, Antwerpen, Opsinjoor, Brabant, Kempen, Limburg, Waas en Land van Egmond.

Men stelde bij het eerste kamp een doorstroming van deelnemer van Open Kamp naar lid van een jeugdbeweging voorop. Snel is gebleken dat dit niet altijd eenvoudig of opportuun was. Tegenwoordig bepaalt elk Open Kamp apart, naargelang de draagkracht en mogelijkheden van de vrijwilligers, of het na het kamp een doorstroming aanbiedt. Een doorstroming manifesteert zich tegenwoordig van deelnemer van Open Kamp naar lid van een jeugdbeweging (de meest voorkomende), of van deelnemer van Open Kamp naar begeleider van Open Kamp. Een methodiek die voor de doorstroming wordt gebruikt is die van de 'Buddy'. Zo'n Buddy (een begeleider van het Open Kamp) wordt toegewezen aan een deelnemer die zelf te kennen heeft gegeven te willen doorstromen. De Buddy gaat dan in samenspraak met de deelnemer (en diens omgeving) op zoek naar een geschikte jeugdbeweging in de buurt en helpt mee bij praktische zaken zoals vervoer, betalingen, uniform, ... Bedoeling is dat een deelnemer, na enige tijd, zelfstandig een weg gevonden heeft binnen het jeugdbewegingslandschap. Om de Buddy te ondersteunen werd in 2007 een brochure geschreven (zie: Bonte, Laukens, & Preckler, 2007).

II. Drempels van een jeugdbeweging

Onderzoeken bewijzen steeds meer "heilzame krachten" van het jeugdwerk: het jeugdwerk zorgt voor een democratische samenleving (Smits, 2004b; Hooghe & Stolle, 2002; Putnam, 2000; Elchardus et al., 2001; ...), leert de deelnemers sociale vaardigheden aan (Hansen et al. 2003, Elchardus et al., 2001; ...) en brengt gelukkige en zelfstandige jongeren voort (Van Gils, 1998; Van den Eeckhout, 1998; Wildemeersch & Reyskens, 2001,...). Jeugdwerk geeft dus niet alleen jongeren een mooie tijd, maar beïnvloedt daarnaast ook hun leven en hun omgeving. Zo kreeg het onderzoek van Smits (2004a) over maatschappelijke participatie van jongeren als ondertitel in Krax "*verenigingsleven: goed voor democratie*". Gejuich bij de jeugdbewegingen, want alweer werd hun waarde wetenschappelijk bewezen. Jongeren uit jeugdwerkverenigingen zouden "meer democratische waarden aanhangen". In de pers besprak Mark Elchardus het feit dat jongeren in de jeugdbewegingen "*moeilijke zaken leren als onderhandelen, compromissen sluiten en kiezen om zich te laten vertegenwoordigen. Het effect van de jeugdbewegingen is zo sterk dat je er al voor minder je kinderen naartoe zou sturen*" (Verhoeven, 2000). Redig (2005) schrijft dat hij het jeugdwerk ziet als "*leverancier van ministers en vakbondsbazen*". Sinds de eeuwwisseling mogen jeugdbewegingen weer hip genoemd worden (Boone, 2004) en stijgt het aantal deelnemers almaar (Verschelden, 2005). Dit is een duidelijke nieuwe trend in vergelijking met de jaren tachtig, toen het jeugdwerk zich in een diep dal bevond.

Toch is er in het kamp van de jeugdbewegingen geen reden tot algemeen optimisme. Er participeren dan wel meer jongeren (én zowel de deelnemers als de maatschappij hebben er iets aan), maar men ziet wel altijd dezelfde groepen van jongeren: "*een autochtoon middenklasse-publiek dat als goed geïntegreerd in de dominante samenleving beschouwd kan worden*" (Van Assche et al., 1998). Dit is niet zomaar een citaat. Geen enkel onderzoek (zie Smits, 2004b; Coussée, 2006; Lenaerts, 1999;...) bewijst het tegendeel. De jongeren die participeren, blijken ook nog eens aangesloten te zijn bij meerdere verenigingen, zodat we van een soort "culturele omnivoren" kunnen spreken in een sociale context (Smits, 2005). Het zijn steeds dezelfde jongeren die van het brede aanbod genieten. De jongeren die uit de boot vallen, missen niet alleen kansen als het gaat om deelname aan het verenigingsleven. Deze groep blijkt ook op vele andere vlakken uit de boot te vallen: ze genieten het minst van ons onderwijssysteem, zijn slechter behuisd, houden er "minder democratische" ideeën op na, ... (Smits, 2004a). Deze groep werd vroeger 'kansarmen' genoemd. Tegenwoordig benoemen we deze groep liever 'maatschappelijk kwetsbaren'. Hun problemen zijn echter doorheen de jaren vaak dezelfde gebleven.

De groep maatschappelijk kwetsbare jongeren heeft te kampen met een opeenvolging van uitsluitingen: niet participeren in jeugdverenigingen is maar één aspect. Walraeve (1991) ziet een kringloop in deze maatschappelijke kwetsbaarheid: "een 'individuele loopbaan'. Deze loopbaan begint bij het opgroeien in een gezin dat in armoede leeft met een ongunstig perspectief... Deze kinderen groeien op in buurten vol lotgenoten... Ze gaan slecht voorbereid naar een school waar ze slecht begeleid worden, een negatief zelfbeeld ontwikkelen en gestigmatiseerd worden... Dit leidt ertoe dat ze kwetsbaar worden op de arbeidsmarkt en/of dat ze compensatie zoeken in een *peer*

group die hen in het delinquente milieu leidt (wat leidt tot extra stigmatisering en ongunstige perspectieven)... Ook hun partners zijn meestal kansarm... Ze gaan in een buurt wonen met lotgenoten en ook hun kinderen groeien op in eenzelfde spiraal... Dit hele verhaal speelt zich telkens opnieuw af". Het is niet de bedoeling hier deze problematiek verder uit te diepen. Daarom werd deze bewust eenvoudig geschetst.

Dit onderzoek wil niet het onderscheid maken tussen 'maatschappelijk kwetsbaren' en allochtonen, omdat dit evenmin gebeurt bij de Open Kampen die werden bestudeerd. Immers, de socio-economische status van de ouders (Pelleriaux, 2005) -en dus van het gezin-, het onderwijsniveau (Boukhriss, 2005) en de woonplaats (Coussée, 2005) lijken veel bepalender te zijn voor de participatie dan de etniciteit. Hiermee wordt echter niet beweerd dat er geen verschil is tussen maatschappelijk kwetsbare allochtonen en autochtonen. Het lijkt bijvoorbeeld voor allochtone ouders moeilijker om vertrouwen te hebben in een gemengde werking voor hun kinderen vanaf de tienerleeftijd (Vlaamse Gemeenschap, 1999).

Bij maatschappelijke kwetsbaarheid moet er steeds opnieuw moeten opgebokst worden tegen drempels. De weinige onderzoeken die er zijn over jeugdwerk geven verschillende drempels aan. In dit hoofdstuk willen wij deze bespreken en aanvullen met bevindingen die betrekking hebben op de werking van Scouts en Gidsen Vlaanderen. Het is moeilijk de verschillende drempels op te delen: de ene drempel is vaak een uitloper van de andere. Om toch enigszins een opdeling te maken worden achtereenvolgens de drempels van de jongeren (en hun gezin) zelf en de drempels die de jeugdbewegingen opwerpen besproken.

1. De drempel van de jongeren (en hun leefwereld)

Als het in de context van dit onderzoek gaat over 'de jongeren', wordt daarmee de doelgroep van de Open Kampen bedoeld. Het gaat hier om "*maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren*", zowel autochtoon als allochtoon. In de inleiding van dit hoofdstuk werd de problematiek van maatschappelijke kwetsbaarheid reeds kort besproken³. Het is belangrijk dat de diversiteit binnen deze doelgroep benadrukt wordt. We gingen na of er studies zijn die verwijzen naar de oorzaak van de geringe participatie bij de jongeren zelf, en welke elementen hierbij worden vermeld. We willen er de nadruk op leggen dat de vaststellingen en conclusies op geen enkele manier bepaalde groepen of mensen willen stigmatiseren. Geen enkele gevonden studie (zie bij voorbeeld Coussée, 2006; Lenaerts, 1999; Stevens, 2001; ...) legde trouwens de oorzaak van niet-participatie aan de klassieke jeugdbeweging (enkel) bij de maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren.

Wat betreft niet-participeren, moet een onderscheid worden gemaakt tussen niet-participeren omdat men niet wil (men heeft geen interesse) of omdat men niet kan (te veel of te hoge drempels

³ Voor een duidelijker beeld hierover verwijzen we naar bij voorbeeld Walraeve, 1991; Dierckx, 2001; Vranken et al., 2006; en Béghin, 2006.

overwinnen). Het Kliksons-onderzoek (2004), een grootschalig onderzoek naar de vrijetijdsbesteding van 35542 tien- tot zestienjarigen in Vlaanderen, toont aan dat men⁴ afhaakt bij de jeugdbeweging omdat het soort activiteiten beter kan (40%) of omdat men er niet in geïnteresseerd is (59%). Jongeren die nooit lid zijn geweest⁵ van een jeugdbeweging gaven diezelfde hoofdredenen aan (respectievelijk 43% en 65%).

Deelnemen aan scouting vraagt een duidelijk engagement van de jongeren: het dragen van een uniform, het wekelijks deelnemen aan de activiteiten, verwittigen als men niet komt, het zich laten onderdompelen in het spel, ... Lenaerts (1999) had voor haar onderzoek een gesprek met twee Gentse groepen in aandachtswijken. Beide groepen gaven volgende knelpunten in het werken met maatschappelijk kwetsbare jongeren: de jongeren zien de activiteiten als vrijblijvend⁶, de leiding zijn vrijwilligers, de jongeren hebben bijzondere noden, ze eisen veel aandacht, moeten vaker overhaald worden om dingen te doen, zijn soms agressiever, ... De leiding kan die niet altijd opvangen, ze haken vaak af eens ze de leeftijd van 10 jaar bereikt hebben, ... Ook andere studies halen diezelfde redenen aan (Werkgroep draaiboek, 2002; Van Assche et al., 1998; ...).

Van Assche et al. (1998) verwijzen ook naar de verschillende band met ouders. Terwijl in het "gewone" jeugdwerk de ouders meer als "*bondgenoten*" gezien worden, die vertrouwd zijn met de methodiek van de jeugdbeweging en kunnen worden ingeschakeld bij allerhande activiteiten. Iets wat men minder terugvindt bij de ouders van de maatschappelijk kwetsbare jongeren. Ouders van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren daarentegen hebben vroeger vaak zelf nooit geparticipeerd, omdat jeugdbewegingen ook voor hen ontoegankelijk waren en zijn zo minder vertrouwd met de jeugdwerkmethode. Onderzoek van Kiekens (2006) wees uit dat ouders jeugdwerk belangrijk vinden maar dat ze tevens drempels ondervinden in het jeugdwerk: niet enkel financiële maar ook emotionele drempels (schrik dat de kinderen worden gepest of uitgesloten, schaamte over de eigen situatie, ...) Een andere drempel bleek de jonge leeftijd van de leiders en hun gebrek aan ervaring en informatie wat betreft armoede⁷.

Naast ouders kunnen ook omgeving en vrienden een belangrijke factor voor niet-participatie zijn. Het spreekt voor zich dat als geen enkele vriend(in) van een jongere participeert, de kans klein is dat de jongere in kwestie wel zou participeren. Vierentwintig procent van de Vlaamse tieners neemt niet deel aan de jeugdbeweging omdat hun vrienden niet deelnemen (Kliksons, 2004). Dekeyser en Verbert (2002) bevroegen 169 jongeren tussen veertien en vijftien jaar en stelden vast dat BSO-jongeren moeilijker aansluiting vinden omdat zij zich "*niet kunnen identificeren met 'die jongeren'*". Stevens (2001) ziet een groot verschil in het wereldbeeld van ASO- en BSO-jongeren. Die laatsten zouden meer gehecht zijn aan regels en zich minder vragen stellen. Deze jongeren zouden ook "*minder meestappen in allerlei slogans over jezelf zijn, je ontplooien of authentiek zijn*", terwijl jeugdbewegingen net dat proberen te bereiken.

⁴ N= 9529

⁵ N= 13908

⁶ In de missietekst van Scouts en Gidsen Vlaanderen staat echter de zin: "We spelen een spel dat niet luchtledig is, in vrije tijd die niet vrijblijvend is." Zie bijlage 1

⁷ Deze drempel wordt verder in de tekst besproken

Coussée (2006) heeft het over de toegankelijkheidsparadox: *"hoe hoger het bereik, hoe moeilijker de niet-bereikten nog aanspreekbaar lijken. Hoe hoger het bereik van de jeugdigen, hoe minder bereikt lijkt te worden met de jeugdigen. Hoe hoger het bereik, hoe groter de kans dat het verloopt in gescheiden circuits"*. Er circuleren verhalen over jeugdbewegingen die 'zelfmoord' zouden hebben gepleegd door hun drempels te verlagen: er kwamen geen 'gewone' kinderen meer op af, de andere kinderen haakten vroegtijdig af of stroomden niet door naar de leidingsploeg, ... Jeugdgroepen kunnen het evenwicht moeilijk bewaren tussen socio-culturele en welzijnsaanpak. Bij de eerste benadering staat de groep centraal en is het de bedoeling dat de verschillende verenigingen zo gediversifieerd mogelijk zijn –voor elk wat wils. Bij een welzijnsgerichte aanpak heeft ieder lid een individueel pedagogische grens (Van Assche et al., 1998).

2. De drempels van de jeugdbewegingen zelf

We bespreken hier enkele drempels die de jeugdbewegingen door hun werking zelf opwerpen. Verschillende aspecten kwamen voorheen al aan bod. We bouwen dit deel op rond vijf B's: betaalbaarheid, beschikbaarheid, betrokkenheid, bereikbaarheid, en bekendheid.

Betaalbaarheid

Hier gaat het om de meest tastbare, logische en duidelijke drempel. Het onderzoek van Coussée (2006) bij Genkse jongeren toont aan dat de helft van diegenen die afhaken bij de jeugdbeweging te kennen gaf dat de kostprijs een rol heeft gespeeld bij die beslissing. Dit stelt ook het onderzoek van Kieckens (2007), die zestien ouders die in armoede leven ondervroeg naar hun kijk op het jeugdwerk. Dertien van de zestien ouders gaven toen aan dat het financiële aspect een grote drempel is.

Sinds 1993 bestaat er binnen Scouts en Gidsen Vlaanderen een "fonds op maat"⁸. Scouts- en Gidsengroepen doen echter niet altijd beroep op dit fonds. Vele groepen hebben zelf een materiaalbank waar men tweedehands uniformen goedkoop aanbiedt. Daarnaast ziet men vaak dat de leiding zelf zorgt voor oplossingen voor hun leden die dat zelf niet kunnen betalen. Redig (2005) noemt dit *"de weinig bestudeerde maar veel voorkomende praxis van stille en spontane correctie"*. Tijdens het onderzoek werd opgemerkt dat deze praktijken heel vaak voorkomen. We kunnen hiervoor verwijzen naar de basispijler 'zelfredzaamheid' binnen het scoutisme. In deze studie gaan we echter niet verder in op deze correctie-praktijk.

⁸ Zie bladzijde 7

Beschikbaarheid en betrokkenheid

Beschikbaarheid wordt hier geïnterpreteerd als de beschikbaarheid van goede krachten. Jeugdbewegingen werken met vrijwilligers. Een journalist van De Standaard (Minten, 2007) berekende dat indien alle vrijwilligers van Scouts en Gidsen Vlaanderen en Chirojeugd Vlaanderen (de twee grootste jeugdbewegingen in Vlaanderen) zouden moeten betaald worden, dit de overheid op jaarbasis 300 miljoen euro zou kosten. Los van de vraag of het nuttig is om zulke berekeningen te maken, toont het cijfer de grootschaligheid van dit vrijwilligerswerk aan. Hoe mooi en puur dit engagement ook is, vrijwilligerswerk heeft zijn grenzen en gebreken.

De eerste grens aan het vrijwilligerswerk is dat men vaak met tijdsgebrek kampt. De vrijwilligers bij Scouts en Gidsen Vlaanderen zijn allemaal jonge mensen, die vaak nog studeren. De vrijwilligers van de Open Kampen en de doorstroming engageren zich daarnaast ook vaak in hun eigen scouts-of gidsengroep. En hoewel men het er binnen scoutsringen over eens is dat scouting "vrije tijd is die niet vrijblijvend" is, is het duidelijk dat die vrije tijd niet onuitputtelijk is.

Er is ook een permanent gevaar van gebrek aan bekwame krachten. Zo ontbreekt er vaak know-how. Je kan leider bij een scouts-of gidsengroep worden vanaf 18 jaar, en een leidingsploeg wisselt snel. Jeugdleiding is vaak té jong en te weinig voorbereid (Van Herzele, 1998; Van Assche et al., 1998; Kieckens, 2007). Het werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren vergt een aanpak waarbij het belangrijk is een vertrouwensrelatie op te bouwen zowel met de jongere zelf als met de ouder(s). Dit vergt tijd, inzet en know-how. Leiding is zich ook niet steeds bewust is van het feit dat wat voor hen vanzelfsprekend is, dit voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren niet zo is (Lenaerts, 1999).

Verder is er soms een probleem van niet-betrokkenheid binnen de leidingsploeg zelf. De vrijwilligers hebben het al druk genoeg met het organiseren van activiteiten voor hun bestaande leden. Het is moeilijk voor hen om daarnaast nog nieuwe leden aan te spreken, die bovendien meer inspanning vragen. Verschillende groepen blijken al wachtlijsten te hebben voor hun leden (De Standaard, 2007). Hier is ook enige angst mee gemoeid. Men weet niet goed wat te verwachten van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, houdt men liever de boot af. Meirlaen (2007) onderzocht de diversiteit bij Gentse stadsgroepen en het verband met de ruimtelijke spreiding. Hieruit blijkt dat alle Gentse groepen het eens zijn met de stelling dat scouting een weerspiegeling moet zijn van de samenleving, en dat men dus hiertoe ook inspanningen moet leveren. De feitelijke populatie van die groepen toont echter een ander beeld. Zonder inspanningen zal een groep, zelfs al ligt die in een diverse buurt, geen maatschappelijk kwetsbare jongeren aanspreken. Het onderzoek van Bral (1991) wees ook op het feit dat leden en leiding van de toenmalige VVKSM zich in vergelijking met de twee andere grote jeugdbewegingen⁹ in Vlaanderen het felst afzetten tegen de maatschappelijke rol die hun eigen beweging heeft te spelen. Het gaat hier evenwel om een onderzoek dat reeds zestien jaar oud is, en de jeugdbewegingen zijn ondertussen toch enigszins geëvolueerd. Over waardenbeleving en rol van

⁹ Chirojeugd Vlaanderen en KSA-KSJ-VKSJ

jeugdbewegingen bij leden en leiding van Scouts en Gidsen Vlaanderen bestaan geen recentere gegevens¹⁰.

Bereikbaarheid

Scoutsgroepen, meer dan Chirogroepen, zijn over het algemeen gevestigd in meer gegoede wijken (Meirlaen, 2007)¹¹. De discussie over de vraag of groepen die minder aanwezig zijn in aandachtswijken de oorzaak zouden zijn van een grotere ontoegankelijkheid of net omgekeerd, hoeft hier niet opnieuw gevoerd te worden. Het is enkel een gegeven dat net in die buurten waar maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren wonen, er minder vaak een scoutsgroep actief is. Kinderen en jongeren zijn actief binnen een bepaalde actieradius (Bleeker & Mulderij, 1984), en gaan dus minder snel naar een scouts-of gidsengroep die daarbuiten ligt.

Bekendheid

De methodiek van scouting bestaat 100 jaar, en Scouts en Gidsen Vlaanderen is met bijna 75.000 leden de tweede grootste jeugdbeweging in Vlaanderen. We kunnen hieruit afleiden dat scouting redelijk bekend is. Mogelijk beperkt zich die bekendheid tot de naam. Men heeft niet altijd een juist idee van wat scouting doet. Toussaint (2005) schetst uit eigen ervaring de problematiek: hij probeerde de scoutsmethodiek bij Marokkaanse jongeren uit Elsene, en ze bleek wonderwel te werken. Hij deed met hen alles wat er in een "gewone" scoutsgroep wordt gedaan, met het enige verschil dat ze niet waren aangesloten bij een beweging. Toen hij hen vroeg of ze zich niet wilden aansluiten bij de scouts kreeg hij als antwoord "*Le scoutisme, ce n'est pas pour nous*". De grootste drempel lag dus niet bij de methodiek maar bij de perceptie van de jongeren.

¹⁰ Een profielonderzoek in samenwerking met Chirojeugd Vlaanderen is in de maak.

¹¹ Dit onderzoek werd gevoerd in Gent. Over andere steden in Vlaanderen bestaan geen gegevens.

III. Een opdeling als oplossing?

In Vlaanderen bestaat tegenwoordig een opdeling binnen het jeugdwerk. Het Algemeen jeugdwerk richt zich in principe tot alle jeugdigen, terwijl het specifieke jeugdwerk zich tot een doelgroep beperkt. Deze opdeling van het Vlaamse jeugdwerk wordt enerzijds als positief aanzien (Redig, 1993 in Coussée, 2006), anderzijds ziet men in deze opdeling een hiërarchie: *“Vaak wordt toeleiding -men spreekt in dat verband graag over doorstroming- naar het algemeen jeugdwerk als een belangrijke opdracht toegewezen aan het specifiek jeugdwerk”* (Coussée, 2006). Het jeugdwerk met vrijwilligers wordt door het beleid als het hoogste jeugdwerk aanzien (Ministerie van de Vlaamse gemeenschap Afdeling Jeugd, 2000). Zo vallen enkele WMKJ's (Werkingen met Maatschappelijk Kwetsbare Jongeren) in de Stad Mechelen onder de dienst Preventie en Veiligheid.¹²

Uit de Marge, het steunpunt voor jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, ziet in zijn visietekst als essentie van dit soort jeugdwerk naast het groepsgerichte vrijetijdsaanbod ook een *“sterke aandacht voor het welzijnsgerichte”*, een brugfunctie en een *“signaal- en belangenbehartigingsfunctie”* (Uit de Marge, 2001). Dit wordt vooral als een taak voor beroepskrachten aanzien (Uit de Marge, 2004). We zien hier duidelijke verschillen met het –tot nu toe besproken- algemene jeugdwerk. Coussée (2006) spreekt hier van een vervelende paradox: *“de pogingen om het toegankelijkheidsprobleem van het jeugdwerk op te lossen, lijken het probleem telkens opnieuw te bevestigen”*. De praktijk van de Open Kampen en de doorstroming lijken, op een bescheiden manier, deze tweedeling van het jeugdwerk wel te overbruggen. In dit onderzoek wordt bekeken of en hoe dit effectief kan lukken.

¹² Zie <http://webid23.siskin.cipal.com/preventie/organogram.asp>

IV. Het onderzoek

Onderzoeksopzet

In de zomer van 2007 werden zeven Open Kampen georganiseerd voor zo'n 350 kinderen en jongeren. Voor datzelfde jaar won Open Kamp de cultuurprijs in de categorie van de vrijwilliger: "*een moedige keuze*", volgens de jury (Van Der Speeten, 2008). Het zomerkamp is slechts één luik van de Open Kampwerking. Na het kamp wordt geprobeerd om deelnemers, als die dit zelf willen, te laten doorstromen naar een jeugdbewegingsgroep uit de buurt of naar de begeleidingsploeg van het Open Kamp. Hoewel de kampen als succesvol worden aanzien, is de doorstroming een praktijk die niet altijd en overal lukt. Dit onderzoek wil dit belichten, aan de hand van vijf onderzoeksvragen: Wat zijn de argumenten om een Open Kamp te (blijven) organiseren? Wat zijn de argumenten om kinderen en jongeren al dan niet te laten doorstromen? Waarom (mis)lukt een doorstroming, en wat kan een beweging daaraan doen? Hoe gastvrij zijn de groepen van Scouts en Gidsen Vlaanderen? Is de scoutsbeweging van vandaag wel de beste om naar door te stromen? Met dit onderzoek beogen we een exploratieve beschrijving van een praktijk die relatief nieuw is en nooit echt werd onderzocht.

Er werd gewerkt met open interviews. Oorpronkelijk wilden we negen deelnemers uit drie verschillende Open Kampen tussen twaalf en zestien jaar die zouden doorstromen naar een scoutsgroep interviewen. Zij zouden op drie verschillende tijdstippen via open interviews worden bevestigd naar hun beleving van die doorstroming, hun visie op scouting en op Open Kamp.

De keuze om jongeren te bevrage was evident: er is immers een grote vraag naar jeugdwerkonderzoek bij de jongeren zelf (Bouverne-De Bie, 2004; Coussée, 2006). Om verschillende redenen bleek het bevrage van jongeren geen eenvoudige opdracht. Hoewel het nooit de bedoeling is geweest representatief te zijn, bleek snel dat het vooropgestelde aantal interviews niet zouden worden gehaald: sommige jongeren werden niet bereikt, anderen haakten na één interview af. Daarnaast werden we geconfronteerd met het feit dat het interviewen van (maatschappelijk kwetsbare?) jongeren niet makkelijk is. Een goede vertrouwensband tussen de interviewer en de jongere bleek essentieel. We konden ons niet van de indruk ontdoen dat men vaak zaken niet kon, wilde of durfde zeggen, en dat er heel vaak sociaal wenselijk geantwoord werd. Hetgeen de deelnemers ons vertelden werd aangevuld met hetgeen ouders ons voor, na of tijdens de interviews vertelden. Ook voorbeelden uit de praktijk werden gebruikt als onderzoeksbron.

De piste van het bevrage van de jongeren werd niet verlaten, maar er werd gezocht naar andere manieren om data te verzamelen. We merkten dat er binnen de verschillende Open Kampen wat betreft doorstroming heel veel know-how bestaat maar dat men overal verschillende begrippen en praktijken hanteert, waar andere Open Kampen soms geen weet van hebben. Het leek ons daarom nuttig ook deze te bevrage en te analyseren. Hiervoor werden vrijwilligers bevestigd van Open Kamp Antwerpen, Gent, Houtland en Kempen. Dit zijn de vier Open Kampen in Vlaanderen die

actief aan doorstroming doen. Verder werden nog Peter Cosyn (die mee aan de wieg stond van het eerste Open Kamp) en Skrolan Hugens (stafmedewerker en verantwoordelijke voor diversiteit bij Scouts en Gidsen Vlaanderen) bevroegd om een volledig beeld te krijgen over de praktijk van de Open Kampen.

Doorstroming van deelnemers van Open Kamp betekent niet enkel een beweging van Open Kamp-deelnemer naar lid van een jeugdbeweging, het kan ook een beweging van Open Kamp-deelnemer naar Open Kamp-begeleider zijn. Om dit verhaal te schetsen werden hierover twee begeleiders (en dus ook ex-deelnemers) bevroegd, Lesley en Ringo. Er zijn immers weinig voorbeelden van doorstroming van deelnemer naar begeleider van Open Kamp.

Het onderzoek werd aangevuld met een focusgroep. Dit gesprek werd gehouden naar aanleiding van een uitspraak van professor Coussée op een congres van Uit De Marge in november 2007. Aanwezigen waren Prof. Dr. Filip Coussée (Vakgroep agogiek, UGent), Ghislain Verstraete (Vakgroep Cultuurwetenschappen, UGent en coördinator van het Centrum voor Interculturele communicatie en integratie), Gunter Bombaerts, Stijn Bultinck en Skrolan Hugens (Scouts en Gidsen Vlaanderen). Het registreren van dit gesprek gaf ons een duidelijker beeld van de discussie op een theoretisch niveau.

De onderzoeker was zeer nauw betrokken bij het thema, en probeerde in te grijpen waar nodig. Hoewel we onderzochten waarom jongeren al dan niet afhaken bij een jeugdbeweging, vonden we het soms nodig zelf acties te ondernemen. In een agogische context is het volgens ons niet altijd opportuun vanop een afstand louter te observeren.

Onderzoeksresultaten

De resultaten van het onderzoek zijn gebundeld in vijf delen. In het eerste deel proberen we een beeld te geven van de verschillende functies van een Open Kamp. In het tweede deel bekijken we hoe zinvol de respondenten een doorstroming vinden. Het derde deel geeft enkele voorwaarden voor een doorstroming. In het vierde deel wordt de vraag gesteld hoe 'gastvrij' de huidige jeugdbeweging Scouts en Gidsen Vlaanderen is en waar de grenzen van die gastvrijheid liggen. Het vijfde deel toont een scoutsbeweging waarbij de grenzen zijn verlegd.

1. De functies van een Open Kamp

In de tekst verstaan we onder "functies" zowel functies als effecten. Het is moeilijk om deze van elkaar te onderscheiden. Een effect is eerder een (onbedoelde) uitkomst van een handeling (wat doet het), terwijl een functie eerder op voorhand gepland lijkt te zijn (waarvoor dient het). Gemakkelijkheidshalve wordt verder in de tekst functie gebruikt, waarmee we zowel effecten als functies bedoelen. Sommige (oorspronkelijke) effecten van Open Kamp worden immers tegenwoordig als functies omschreven. We onderscheiden voor Open Kamp twee hoofdfuncties, externe en interne. De externe functie is datgene wat de deelnemers en hun omgeving als positief ervaren van een Open Kamp. Interne functies zijn die functies die de beweging (Scouts en Gidsen Vlaanderen) ten goede komen. Het onderscheid interne-externe functies werd enkel gemaakt ter structurering, en is dus zeker geen vaststaand feit. De verschillende functies overlappen elkaar eerder dan ze van elkaar verschillen.

Externe functies

Alle deelnemers gaven aan dat ze zo'n Open Kamp wel leuk vinden, wat ook de eerste doelstelling van een Open Kamp is: "*We willen deze kinderen een leuk en interessant kamp aanbieden*" (Scouts en Gidsen Vlaanderen, 2008). De reden waarom ze het zomerkamp leuk vinden gaan van "*u samen amuseren*" en "*omdat we daar leuke spelletjes doen*" over "*omdat dat een kleinere groep is [dan op andere kampen]*" tot "*omdat ze mij daar minder pesten*".

Ook de ouders waren over het algemeen positief. Naast het feit dat hun kinderen plezier beleefden aan het kamp gaven zij nog andere redenen: "*Omdat het goedkoop is en we onze kinderen iets willen geven tijdens de zomer.*"

"... omdat het voor mij makkelijk is. Jullie komen de kinderen brengen en halen met de auto. (...) Dat ander kamp vertrok uit Antwerpen, en we moesten de kinderen zelf brengen. Dat was moeilijk voor mij. Die mevrouw heeft dat twee keer moeten doen. En ik was toen beschaamd"

Ook begeleiding die zelf ooit als deelnemer een Open Kamp meemaakte, gaf aan dat het Open Kamp een leuke vakantie is: *"Ik ben al meegeweest met Open Kamp, (...) met Rode Kruis-kamp, met OCMW-kamp,... Maar het Open Kamp was altijd het tofst."*

Vrijwilligers van Open Kamp gaven allemaal aan dat Open Kamp ook voor hen draait om *"kinderen die het niet makkelijk hebben"* **'een leuke (en betaalbare) week aanbieden'** (een eerste functie). Daarnaast wil men *"hen te laten proeven van het spel van Scouts en Gidsen Vlaanderen"* of *"tonen dat het "anders" kan: dat je mag zijn wie je bent en dat je aanvaard wordt"*. Hier wordt gedoeld op het feit dat de doelgroep bestaat uit kinderen en jongeren die om één of andere reden niet in een jeugdbeweging zitten (de tweede externe functie: **'kennismaking met het spel van scouting'**). Over deze twee externe functies bestaat unanimititeit bij de Open Kampen. Over de derde externe functie, **doorstroming**, bestaat discussie. Men is het erover eens dat doorstroming moet worden aangeboden, maar over de mate waarin dit een doelstelling van hun Open Kamp is bestaat geen eensgezindheid.

Open Kamp Kempen kiest resoluut voor een doorstromingsdiscours: *"We hadden een duidelijke visie van in het begin, (...) kinderen de kans te geven om in het reguliere jeugdwerk een nieuwe peergroup te vinden en zo tot ontwikkeling te komen"*. Dit Open Kamp plaatst heel doordacht een doorstroming van hun deelnemers als prioriteit. Hiervoor krijgen zij steun van een stevig uitgebouwd netwerk. In hun stuurgroep zitten verschillende professionelen uit het veld, waardoor men zeer hard kan inspelen op huidige noden: *"Wij focussen op een nieuw experiment (...), dat kan je niet in veel organisaties vinden, waar je echt een mogelijkheid hebt om kinderen in regulier circuit [te laten doorstromen]. (...) Wij voelen vanuit het welzijnswerk dat er aan dit specifieke aanbod nood is. Niet aan een kamp [op zich]." "Als je kijkt naar thema's in het sociaal werk vandaag, die zijn heel erg gericht op inclusie, een plek vinden, ... Dan kunnen wij als scouting toch wel een actor zijn"*. Dat Open Kamp Kempen voluit voor doorstroming kiest, wordt ook weerspiegeld in een (door twee andere kampen bekritiseerde) regel waardoor kinderen maar twee jaar mogen meegaan op kamp. *"Ons doel is kinderen te laten kennismaken met het reguliere circuit. Je kan dat toch niet doen met allemaal dezelfde kinderen?"*

De vrijwilliger van Open Kamp Antwerpen ziet het kamp ook als *"doorgeefluik"*, en is over laatstgenoemde regel van mening dat *"... aangezien er altijd meer kinderen zijn, of kandidaat zijn, dan dat er leiding is om ze op te vangen, dat er een grens mag getrokken worden van blijven meegaan."* Maar de leden van de stuurgroep van Open Kamp Antwerpen *"kiezen nog altijd een beetje voor een tussenweg, ze schrijven nog altijd de kinderen aan die zijn meegeweest waarvan ze weten dat ze niet in een jeugdbeweging zitten."*

In Gent was dit oorspronkelijk, net zoals bij Open Kamp Kempen vandaag, hét hoofddoel. *"Ik denk dat dat voor een stuk de missie was van de ploeg integratie (de ploeg vrijwilligers die de Open Kampen toen ondersteunde): scouting openstellen voor minderheden. En dat was een middel daarvoor. Uiteindelijk is wel wat gebleken [na tegenvallende resultaten] dat dat niet echt hét*

middel was, maar wel een aantal leuke neveneffecten¹³ had". Tegenwoordig ziet men in Gent hun Open Kamp niet als een "rekruteringskamp", maar wel "dat je Open Kamp kunt blijven gebruiken als toeleidingskanaal". Open Kamp Houtland deelt min of meer deze mening: "Geef die kinderen een aanbod, geef ze een enorm tof kamp. En zorg dat ze enorm genieten van dat kamp. En stelt er zich een opportuniteit om ze binnen onze werking [te laten doorstromen], beschouw dat als zijnde uitzonderingen. (...) Begrijp me niet verkeerd, als dat gebeurt moeten we dat onderhouden." Belangrijk is nog te onderstrepen dat alle Open Kampen deze doorstroming wel degelijk als een "externe functie" beschouwen.

Interne functies

De eerste interne functie die werd onderscheiden kan de '**individueel vormende functie**' worden genoemd: *"Dat soort ervaring maakt leiding en hun scoutsgroep ook rijker."* Men zou er *"ervaringsgericht leren en leiding geven"*, en heel wat kunnen opsteken over leiding geven: *"Omdat je dan voelt dat die kinderen niet zo verschillend zijn en dat je met wat positieve aandacht heel veel bereikt."*

Een Open Kamp is volgens de vrijwilligers zelf pas geslaagd *"als de leiding het gevoel hebben dat ze er iets aan gehad hebben."*

"Daarom zeg ik soms dat één van onze belangrijkste doelgroepen de leiding is. Om die eigenlijk een succesverhaal rond diversiteit [aan te bieden]... zodat die dan terug kunnen keren naar hun eigen groepen." Begeleiding haalt ook veel voldoening uit zo'n Open Kamp: *"Hetgeen je daar [, in een scoutsgroep] op 10 kampen meemaakt, maak je daar mee op één kamp. Alles is heviger en sneller. Zowel als het goed gaat dan als het slecht gaat. Overwinningen zijn des te meer waard dan bij een gewoon kamp, de tegenslagen zijn ook des te groter, of groter in aanvoelen. En het feit dat er een verhaal zit achter je kamp, geeft meer voldoening"*.

Deze 'individueel vormende functie' sluit naadloos aan bij de tweede interne functie; Open Kamp als '**kenniscentrum voor diversiteit**'. De Open Kamp-vrijwilliger zou er zelf niet alleen veel aan hebben, hij zou zijn kennis ook kunnen verspreiden over de beweging. De vrijwilligers geven zelf aan heel wat expertise te hebben opgedaan, en gaven aan deze met plezier te willen delen met andere leden uit hun beweging. *"... als er iets is met de beautycase¹⁴, roep ons, wij spelen met die beautycase. Wij gaan niet direct praten over grote projecten rond integratie of zo, maar binnen een groep een beetje helpen denken rond diversiteit en van die toestanden."* Scouts en Gidsen Vlaanderen organiseert regelmatig vormingen, vrijwilligers van Open Kamp blijken zelf vragende partij om hun 'kennis' met hun beweging te delen.

Open Kamp is een project van diversiteit (hoewel de levensduur en het succes ervan bewijst dat het projectmatige karakter al lang overschreden is), en kan ook helpen het diversiteitsdenken te

¹³ Deze 'leuke neveneffecten' worden verder in de tekst besproken, onder 'de zin en onzin van doorstroming'

¹⁴ Zie bladzijde 7

cultiveren binnen de beweging. Een derde externe functie kan dus "**uitdragen van diversiteit**" genoemd worden. Open Kamp is "onze best werkende methodiek voor diversiteit", "en dat diversiteit nu een thema is binnen de beweging, ik zou durven zeggen dat dat 50% door Open Kamp is."

"Het feit dat [als] jij als vrijwilliger met dat thema bezig bent en je komt thuis en je vertelt erover, [dan] vorm je niet alleen jezelf maar ook je ouders (...), als je het aan je vrienden vertelt krijgen zij daar ook aandacht voor... Dat is gewoon de kracht van die methodiek. Niet die 110 leiding die enkel op kamp gaat, het is het verhaal dat ze thuis vertellen en waar mensen naar luisteren."

"... dat is de ervaringspool die we nodig hebben om diversiteit in de rest van de beweging te blijven promoten."

Een vierde interne functie is dat de vrijwilligers vinden dat het organiseren van –onder andere- een Open Kamp simpelweg een "**kerntaak van het scoutisme**" is (of zou moeten zijn).

"(...) dat klinkt waarschijnlijk heel bevlogen, maar uiteindelijk vind ik dat [voor een stuk] de essentie van scouting. Baden Powell indachtig, dat wij onszelf voornemen de wereld een stuk (...) verlaten zoals je die zelf gevonden hebt (...) De leukheidsfactor is natuurlijk belangrijk, maar we doen ons toch, zeker op verbondsniveau, altijd voor als een beweging met een missie¹⁵." "Een organisatie zoals de scouts moet daarachter zitten en om dat te blijven dragen."

De twee laatste interne functies van Open Kamp werden nooit expliciet door de respondenten vermeld, maar konden wel impliciet worden afgeleid uit de gesprekken. '**Prestige**' kan ook gezien worden als een interne functie. Het woord prestige kan een negatieve bijklank hebben, maar in deze context wordt een soort van 'gezonde fierheid' bedoeld. De respondenten gaven de indruk best wel trots te zijn op 'hun engagement': "je weet dat de tijd die je erin steekt, met alle plezier trouwens, dat dat wel eigenlijk een grotere impact heeft op mensen dan bij een gewone groep". Ook de beweging verzwijgt dit niet. Het toekennen van de cultuurprijs in 2007 kan hier een voorbeeld van zijn. Hierbij maakte één respondent de opmerking dat zo'n prijs voor de beweging "geen eindpunt [mag] zijn". (...) Het is iets, maar het is niet alles". De beweging zoals ze nu is wordt verder uitvoerig besproken. Tenslotte kan '**aanvoer nieuwe leden**' eveneens een interne functie zijn. De beweging kan uiteraard ook gebaat zijn bij zo'n doorstroming van deelnemers van Open Kamp naar een scoutsgroep.

Belangrijk is nogmaals te benadrukken dat de onderscheiden interne functies niet los van elkaar kunnen gezien worden. Het spreekt voor zich dat bijvoorbeeld het 'uitdragen van diversiteit' zowel wordt gezien als een 'kerntaak van het scoutisme' als 'prestige' kan opleveren.

Samenvattend kan met dus stellen dat Open Kamp heel wat functies vervult, zowel voor deelnemers (externe functies) als voor de jeugdbeweging Scouts en Gidsen Vlaanderen. Belangrijk is te benadrukken het aantal functies niet exhaustief is.

¹⁵ Zie bijlage

Figuur 1: de functies van een Open Kamp

2. Zin en onzin van doorstroming

"Eén op vier kinderen van Vlaanderen gaat naar de jeugdbeweging. Daarvan hebben wij binnen Scouts en Gidsen Vlaanderen één op tien kinderen(...). Negen anderen gaan niet naar de scouts, die doen niets of gaan naar de voetbal. Ik geloof niet dat negen op de tien maatschappelijk kwetsbaar is. Wat zien we wel? Dat maatschappelijk kwetsbare jongeren gewoon veel minder kansen hebben om zoiets te doen." (Skrolan, stafmedewerker Scouts en Gidsen Vlaanderen)

Volgens (ex-) deelnemers

Hoe zinvol is zo'n doorstroming? Waarom moeten de Open Kampen (en eigenlijk ook de volledige scoutsbeweging) zich bezighouden met het aanbieden van doorstroming? Voor de bevraagde jongeren –die allemaal te kennen gaven graag naar een jeugdbeweging door te willen stromen– lagen de antwoorden allemaal in de lijn van "omdat ik mij daar amuseer", omdat men er samen is en men dus niet alleen thuis zit, of tegen de verveling: "Ik verveel me meestal thuis en ik sport graag. Maar ik weet nooit een sport te doen. En scouts doet ook allemaal spelletjes die ik ook graag doe."

In gesprekken met ouders van de respondenten kwamen min of meer dezelfde zaken naar boven: ze willen dat hun kind plezier kan maken, dat het eens samen met anderen activiteiten doet, of omdat men liever niet wil dat zijn of haar kind "het ganse weekend zich hier thuis zit te vervelen".

De respondenten die zelf waren doorgestroomd van deelnemer naar begeleider van Open Kamp zitten in een enigszins andere situatie: bij hen was het een bewuste keuze om zich éénmaal per jaar te engageren in een Open Kamp (dat ze al op voorhand kenden). Uit gesprekken met hen bleek dat zij zelf veel voldoening halen uit hun engagement: ze hebben het gevoel dat ze ergens in kunnen meedraaien en iets kunnen toevoegen aan een Open Kamp.

"Voor de gasten (...). Dat ze het moeilijk hebben, maar ik vind het geestig dat ze meegaan. Maar ja, ik heb het ook soms een beetje moeilijk en dan kan ik die gasten ook een beetje helpen. Ik heb er ook al één geholpen (...). Hij was weggelopen en er was geen enkele begeleider die hem kon gaan halen. (...) En dan zei ik tegen hem 'ga je mee met mij, we gaan steentjes in het water smijten'. (...) En dan is dat beginnen goedkomen, en is hij beginnen babbelen tegen mij en Vasco en zo...en dan is hij bij ons gebleven, beetje helpen koken...". Hiervoor kan ook worden verwezen naar de interne, individueel vormende functie van een Open Kamp.

Volgens begeleiding

In het voorgaande deel (functies van Open Kamp) werd reeds aangetoond dat er tussen de verschillende Open Kampen discussie bestaat of doorstroming nu een hoofdfunctie is of niet. Men was het wel unaniem eens over het feit dat een doorstroming zinvol kan zijn, maar niet voor alle deelnemers. Vrijwilligers van Open Kamp Gent en Antwerpen somden op waarom een doorstroming zinvol kan zijn: *"In een jeugdbeweging zitten, of in verenigingen zitten tout-court, ik denk dat het al langer is bewezen dat dat goed is voor het levenspad van de mensen hier op deze wereld. (...) Ik denk dat dat zeker en vast ook geldt voor kinderen die het minder makkelijk hebben in dat soort verenigingen te geraken."* Een (geslaagde) doorstroming kan niet alleen zinvol zijn voor de deelnemer, ook de groep of beweging waarin die terecht komt kan er voordeel uit halen: *"Als dat [een doorstroming] lukt dan kunnen mensen daar alleen rijker van worden"*. *"Ook in die groep waar hij komt een soort andere knowledge [aanbrengen] rond 'hoe gaan we om met nieuwe leden' (...). Maar het ultieme doel is natuurlijk dat die persoon er blijft (...), dat dat [uiteindelijk] iemand is die evenveel eigenaardigheden heeft als de rest. Als je die situatie kunt creëren en hem tot in de leiding brengen bij wijze van spreken of daar op het einde van de ketting een taak kunt voorzien die hem het gevoel heeft dat hij zinvol is en dat hij de groep mee kan drijven."*

Een doorstroming kan heel zinvol zijn, maar in sommige gevallen lijkt het gewoon te moeilijk. In een onnavolgbare stijl wordt dit geschetst door Vasco Degryse van Open Kamp Houtland: *"Er zijn inderdaad kinderen die ervoor [een Open Kamp] kiezen en val ze voor de rest niet lastig. De familie XXXX [bijvoorbeeld]. (...) Eigenlijk is Open Kamp gemaakt voor die familie. We bestaan nu al 13 jaar en er is geen enkel jaar dat we er nog geen mee hadden.(...) Een zeer marginale familie, maar het eerste kind dat dit jaar werd ingeschreven is iemand uit die familie, het allereerste. (...) Dat is zodanig een 'waardenloze' familie, maar dat is respectloos gezegd want eigenlijk ben ik zot van hen, en zij van mij. Maar zeer brutaal. Maar je gaat nooit van iemand van hen kunnen vragen om binnen een gestructureerde jeugdbeweging te gaan. Dat kan niet. Uitgesloten. En als je dat gaat doen, is het na de eerste week gedaan. Tenzij dat Vasco Degryse meegaat en zegt tegen hem 'als je nu niet stilzit, ga je een dreun hebben dat je niet meer weet waar het oosten en het westen is, maar hier ga je stilzitten'. Dat kan niet alle weken, dat is veel te zwaar. Maar het kamp? Ze horen er nog van en ze bellen al of ze mee mogen. Dat is ongelooflijk, dat is een keuze. Die mannen moeten zich daar op één of andere manier ongelooflijk goed in voelen. Dat zijn schitterende gasten, ik ben er zot van."*

Een doorstroming van deelnemer naar begeleider werd door alle Open Kampen als zeer zinvol gezien. Voor de 'doorgestroomde' zelf kan dit volgens de vrijwilligers waardevol zijn: *"Dat geeft een enorm gevoel van meerwaarde voor die gasten ook he, van ergens leider te kunnen zijn. Over het algemeen krijgen ze die kansen niet, he."* *"Je geeft die gasten een netwerk buiten dat van armen. Opeens hebben ze middenklasse-vrienden in dat Open Kamp"*. Maar zo'n doorstroming kan ook waardevol zijn voor de andere begeleiding op Open Kamp: *"De meerwaarde is dat zij soms zo'n soort onbewuste, meer directe aanpak heeft ten opzichte van die gasten. (...) Een soort van magie"*

zou ik het niet noemen, maar wel iets, doordat ze uit dezelfde achtergrond komen, ze een heel ander soort know-how hebben."

Er kan een grote overeenkomst gevonden worden tussen de verschillende functies van Open Kamp en de (on)zin van een doorstroming. Ook bij een doorstroming kunnen we een interne en een externe functie onderscheiden. De externe functies (die 'positief' kunnen zijn voor de deelnemers en hun omgeving) kunnen we benoemen als 'zinvolle tijdsbesteding' en 'netwerkverbreding'. Als interne functies onderscheiden we het 'uitdragen van diversiteit' en 'kenniscentrum diversiteit'.

Tijdens de focusgroep plaatsten de wetenschappers enkele kritische kanttekeningen bij de doorstroming. Professor Coussée waarschuwde voor het gevaar te veel overtuigd te zijn van de positieve effecten van een doorstroming: *"het 'doorstromingsdiscours', zoals dat vandaag heet, is al 100 jaar oud en komt steeds terug. Maar daar stopt het. (...) Dat we die redenering [dat men kinderen kan doen doorstromen] kunnen aanhouden en dat het kan en zal lukken. Niet enkel om hen in de scouts te krijgen, maar ook omdat scouts zo'n positieve effecten heeft. Dat hebben andere onderzoekers al bewezen- Elchardus is daar nogal goed in (...). De redenering die daaruit volgt is niet onderbouwd -toch niet naar mijn aanvoelen- dat al diegene die niet in de scouts zitten niet enkel minder democratisch zouden zijn maar dat ze democratischer zouden worden indien ze in de scouts zouden zitten."*

"De oplossing is niet om ze te laten doorstromen naar één werkvorm. Wel moeten we kijken naar wat we met die verschillende werkvormen doen om beter samen te werken. Ik geloof niet in een sociale mix. Wat dat ook kan inhouden. Zonder te zeggen dat we de slechte werkvormen willen afschaffen".

Dr. Ghislain Verstraete trad professor Coussée hier bij: *"Soms moet je mensen in homogene groepen laten samenkomen en met weinig interactie dingen laten doen, punt."* Daarnaast gaf hij één zeer belangrijke voorwaarde *"Alle jeugdwerkvormen kunnen toegankelijker gemaakt worden. Goed, maar dat is niet voor iedereen even bruikbaar."*

3. De voorwaarden van doorstroming

"Maar als je het niet goed kunt doen, dan moet je het inderdaad niet doen, daar ben ik het mee eens. Als je daar dan toch verder gaat dan is dat een soort 'inclusie-fascisme' omwille van het inclusie-idee." (Wouter, Open Kamp Gent)

In dit deel worden de voorwaarden van een doorstroming besproken die de respondenten aangaven: waarom lukt het of waarom loopt het mis? De bevindingen op dit vlak zouden, voor hen die bezig zijn met doorstroming, wel eens het meest waardevol kunnen zijn. Allereerst geven we enkele voorbeelden uit de praktijk summier weer. Vervolgens worden, aan de hand van deze drie voorbeelden, de verschillende voorwaarden opgesomd. Tenslotte evalueren we de huidige buddy-methodiek.

Drie voorbeelden uit de praktijk

Om de onderzoeksresultaten min of meer te kaderen worden enkele voorbeelden uit de praktijk¹⁶ gegeven. De verschillende situaties werden, om praktische redenen, (te) bondig geschetst. Bedoeling is louter enkele gevallen weer te geven als 'kapstok', waaraan de verschillende resultaten kunnen worden opgehangen, om zo tot verschillende voorwaarden van doorstroming te komen. Een waarde-oordeel willen we hier zeker niet geven.

Voorbeeld 1: Na het Open Kamp gaven Kurt, Michael en Katia (drie kinderen uit hetzelfde gezin) aan graag te willen 'doorstromen'. Katia werd geïnterviewd na de eerste activiteit. De moeder antwoordde op de vraag 'wat dacht je toen ze je vroegen om naar de scouts te gaan?': *"dat was niet positief, ze zeiden alle drie van 'we gaan niet, we kennen daar niemand'. Maar de zondagavond [toen ze terug kwamen van de activiteit] wilden ze het nog doen."* *"Ze hebben me gevraagd of ze mochten meegaan op kamp en op weekends. En dat mag natuurlijk."* Na een viertal keren naar een scoutsgroep in de buurt te zijn gegaan, daagden ze niet meer op. De scoutsgroep vertelde ons dat de vader de brief om één of andere reden in de vuilbak zou hebben gegooid. Het gezin zelf gaf als reden: *"we hebben het momenteel financieel niet gemakkelijk"*. Toen erop werd gewezen dat het financiële aspect geen drempel mag zijn en men makkelijk gebruik kan maken van het fonds op maat, was het antwoord *"ja maar, we willen niet overkomen als schoolers"*. Enige weken later werd toch een nieuwe afspraak gemaakt om met de kinderen naar een scoutsactiviteit te gaan, ditmaal zouden zowel de buddy als de vader meegaan om samen met de leiding een mouw te passen aan het financiële luik. Eén dag voor de afspraak werd naar het gezin gebeld om de afspraak nog eens te bevestigen. De ouders gaven de telefoon door aan één van de zonen, die zei dat hij en zijn broer *"geen zin [hadden] om daar elke week voor buiten te moeten komen"*. Men gaf echter wel te kennen dat het daar wel leuk was. Katia, de zus, gaf vond dit ook leuk maar omdat haar broers niet meer gingen zou ze zelf ook niet meer gaan. Tijdens een interview werd volgende conversatie opgenomen, na de vraag of ze elke zondag zouden gaan.

Moeder: *"Ja, ze waren enorm enthousiast en wilden elke zondag gaan"*.

¹⁶ Om voor de hand liggende redenen werden de namen veranderd

Katia: *"Alleen, papa is ons niet komen ophalen."*

Moeder: *"Inderdaad, da's waar."*

Vader: *"Ik had geen zin meer om nog buiten te komen."*

Katia: *"Je kon toch eens bellen?"*

Vader: *"Ze gaven een drink [voor de ouders]"*

Katia: *"We zijn alleen naar huis moeten gaan, maar 't is toch dicht bij mijn school [dus ik kende de weg]"*.

Het interview werd afgenomen in het eerste semester. We kwamen te weten dat in het tweede semester alle drie de kinderen tijdens de week op internaat zouden verblijven. Dit gegeven kan ook hebben meegespeeld in de beslissing niet meer naar een jeugdbeweging te gaan in het weekend.

Voorbeeld 2: Stefanie ging al voor de tweede keer mee op Open Kamp. Voor ze meeging op het kamp, had ze al beslist om daarna door te stromen: *"als je dan Open Kamp ziet merk je wel dat dat heel leuk is en zo."* Ze ging naar een scoutsgroep in de buurt, *"gewoon hier de brug over"*. Ze zag het zitten om bijna elke zaterdag te komen en er zat een leider van Open Kamp in die groep. Bij het tweede interview (in januari) bleek Stefanie niet meer naar de scouts te gaan. Ze vertelde: *"gewoon geen goesting meer"*. Ze vond het wel leuk, *"maar... zo... Gewoon, dat was iedere zaterdag 's morgens opstaan en dan... [de activiteiten gingen meestal de zaterdagvoormiddag door]"*. Volgende conversatie werd ook nog geregistreerd:

Interviewer: *"Vind je dat de scouts moeite moet doen om mensen die niet meer komen terug te proberen halen?"*

Stefanie: *"Ja, ik zou dat liever hebben."*

Interviewer: *"Vind je het spijtig dat je niet meer gaat?"*

Stefanie: *"Eigenlijk wel, maar... Toch ben ik eigenlijk blij om thuis te zitten."*

Interviewer: *"Vind je het lastig dat het elke week is? Zou je liever om de twee weken hebben?"*

Stefanie: *"Ja, dat zou al anders en leuker zijn."*

Achteraf vertrouwde de moeder ons toe dat Stefanie toch ontgoocheld was dat ze geen contact meer met haar opnamen. Ze was door omstandigheden twee weken na elkaar niet kunnen gaan, en daarna hebben de scouts niets meer van zich laten horen.

Voorbeeld 3: Indira en haar familie zijn negen jaar geleden naar België gevlucht en ze zijn nog steeds niet geregulariseerd. Na het Open Kamp wilden zowel Indira als haar twee zusjes graag naar de scouts. Met de moeder van Indira (die op dat moment hoogzwanger was) werd overeengekomen dat het lidgeld en het kampgeld voor het eerste jaar zou betaald worden door de groep en door het Fonds Op Maat. Er bevond zich een scoutsgroep op twee straten van het huis. Indira en haar zussen gingen twee keer, en met plezier, mee op activiteit. De week daarna kwam er een weekend, waarop alleen de jongere zussen meegingen, omdat Indira haar moeder moest helpen met haar pasgeboren broertje. Vervolgens kwam de Buddy langs bij de familie om uitleg te geven over de scouts en om de financiële kant te bespreken. Toen bleek ook dat de moeder niet gerust was met het feit dat de activiteiten 's avonds plaatsvonden, omdat de leiding examens had. Er werd geprobeerd aan de moeder uit te leggen dat dit uitzonderingen zijn, en dat de activiteiten normaal op zondagmiddag plaatsvinden. Eens alles uitgelegd en geregeld zou Indira de volgende

week naar de scouts gaan, en werd er een afspraak gemaakt met de Buddy om samen met de moeder (de vader sprak geen Nederlands en wilde niet mee) de kinderen af te zetten op de activiteit. Eén dag voor de activiteit kreeg de buddy een telefoontje waarin de moeder vertelde dat haar kinderen geen zin hadden om naar de scouts te gaan. Verdere uitleg werd er niet gegeven.

De voorwaarden

Deze drie gevallen zullen dienen als kadering voor het opsommen van voorwaarden voor een doorstroming. Niet alle voorwaarden zijn afgeleid uit de voorbeelden. Verder is deze opsomming van voorwaarden niet exhaustief.

Een eerste voorwaarde kan de **deelnemer zelf** zijn, "*hoe graag het [kind] dat doet*". Alle respondenten waren het erover eens dat niet elke deelnemer van Open Kamp wel zo graag naar een jeugdbeweging zou gaan. Een tweede voorwaarde is de **bereikbaarheid** (van zowel de deelnemer als een jeugdbeweging) **en beschikbaarheid** van de deelnemer. Iemand die ver van een jeugdbeweging woont zal het moeilijker hebben om door te stromen. Open Kamp Houtland 'rekruteert' bij voorbeeld "*uit zeer veel kleine 'deelgemeentjes'* [waar geen jeugdbeweging is]." De deelnemers zijn ook vaak niet beschikbaar tijdens het weekend: "*instellingskinderen, die beheersen hun eigen agenda niet. De instellingen zeggen dat ze de ene week met hen meemoeten, de andere week niet, ...*"

"De ene keer gaan die kinderen naar hun vader, dan naar hun moeder, dan met de leefgroep. Er zit daar geen structuur in."

"Door het soort kinderen die we rekruteren (...) zit je vaak met het gegeven dat ze enorm veel verhuizen, of gescheiden relaties. Het is moeilijk om daar een stuk continuïteit in te krijgen."

Nauw hiermee samenhangend zij ook de **ouders en de thuissituatie**. We kunnen hier naar voorbeeld 1 verwijzen: enerzijds ligt het financieel moeilijk, anderzijds leken de kinderen zich niet gesteund te voelen door hun ouders (zoals de dialoog tussen vader en dochter aantoonde). Om één of andere reden zou de vader de brief weggegooid hebben. Dit wijst op ofwel een afkeuring van de jeugdbeweging, of op het feit dat hij niet wist vanwaar de brief afkomstig was. Ook Lesley, die vroeger als deelnemer en nu als leidster meegaat op Open Kamp, ziet in de ouders een zeer belangrijke voorwaarde: "*Ik denk dat dat deels de ingesteldheid is van de ouders.*"

"Er zijn ouders die dat wel zien zitten, maar achter je rug zeggen ze foert."

"Het Open Kamp, waarom ouders toestemmen is omdat het goedkoop is en omdat ze [hun kinderen] eens een week weg zijn. Maar als dat dan maar een dag is of zo... Ik weet niet hoeveel ouders dat dan... Ze moeten dan naar daar rijden, of ze moeten ze daar afzetten, ze moeten ze vroeg hun kleren aandoen. Er zijn ouders die zeggen dat twee uur, dat dat te vroeg is." Tenslotte kan het ook zijn dat de ouders helemaal niet vertrouwd zijn met de (Vlaamse) jeugdbewegingsmethode, zoals in voorbeeld 3.

Verder schrikt ook **het niet-vrijblijvende** van de jeugdbewegingsmethodiek af. Voorbeeld 2 toont zo'n situatie aan. *"We zien dat niet zitten, om elke week te gaan."* Het feit dat men elke week opnieuw 'paraat' moet 'wezen'¹⁷ schrikt af: *"Je gaat mee op [Open] Kamp en daarna heb je geen verplichtingen meer zoals [bij een scoutsgroep,] dat je daarna nog zoveel keer moet gaan om nog mee te kunnen op kamp"*. Ook deze voorwaarde sluit nauw aan bij de voorgaande voorwaarden.

Het feit of men al dan niet in een nieuwe groep **iemand** zal **kennen** bleek een enorm belangrijke voorwaarde te zijn, maar dit werd enkel aangegeven door Lesley en Ringo: *"Iedereen was daar al vriendjes bij elkaar en zo. En we voelden ons eenzaam en ik, mijn zus en mijn nicht zijn 't afgetrapt."* *"Ik zou zenuwachtig zijn, ik ga niemand kennen. Later misschien, als ik die gasten leer kennen. Maar liefst niet."* Iemand kennen is niet enkel belangrijk om door te stromen naar een jeugdbeweging, ook om als deelnemer naar begeleider van Open Kamp door te stromen is 'iemand kennen' een stimulans om mee te gaan: *"Ik ben dan met Natacha op kamp gegaan en dat was eigenlijk wel tof want ik kende dan iemand van de leiding."*

Een **volwaardige plaats vinden binnen de groep** is een volgende voorwaarde. Als men in een nieuwe groep terechtkomt is het evident dat men zich in die groep geapprecieerd voelt. Zo vertelde een deelnemer die na een jaar succesvol was doorgestroomd: *"De leider weet dat ik een tijdje in Spanje heb gewoond en hij heeft in diezelfde streek rondgereisd en dan stuurt hij berichten de helft in het Spaans. En dan stuur ik ook de helft in het Spaans terug."* Het kan ook anders verlopen: *"En na een tijd zei ik tegen mijn moeder dat ik niet meer wilde gaan omdat ze mij pestten en uitlachten."*

Het kan soms ook mislopen eens men in een nieuwe groep, na een lidmaatschap, een begeleidende functie moet opnemen: *"Je zag dat snel dat begeleiding, als die niet goed functioneert, dan gaan ze naar de materiaalploeg. Dat is zowat de gekende nevenfunctie(...). En dat valt op."*

Voor hen die doorstromen van deelnemer naar begeleider van Open Kamp is het belangrijk dat ook zij een volwaardige plaats kunnen vinden in zo'n begeleidingsploeg:

"het begeleiden van kinderen en spelen uitleggen en zo, dat was niet direct aan Ringo besteed. (...) Hij komt ook niet uit het jeugdwerk. (...) Dan heeft Ringo gezegd dat hij ook wilde helpen koken. Dus dan was hij betrokken bij dat kamp en was hij niet dagdagelijks met die gasten betrokken. Het sterke voordeel is dat we vaststelden dat kinderen afhaken. Omdat ze die activiteit niet zien zitten, of omdat die activiteit niet tof is, of omdat ze het op een bepaald ogenblik om god-weet-welke reden het emotioneel moeilijk hebben. Of omdat er opeens een 'serieuze bataille' is geweest en ze zeggen 'ik doe niet mee'. Ok, dan doen ze niet meer mee, maar zijn ze alleen weg en dan heb je wel geen begeleiders mee. (...) Ringo zit voor het moment een beetje in die rol, om binnen de foerageploeg te helpen [en bij te springen waar nodig]. En dat gaat eigenlijk wel goed, dat is echt tof."

Een **opvolging die snel wordt opgenomen en lang genoeg duurt** kan een belangrijke voorwaarde zijn waarom een doorstroming al dan niet succesvol is: *"Eigenlijk is het huisbezoek*

¹⁷ De leuze van de (boy-)scoutsbeweging is "be prepared", of "wees paraat".

[voor het Open Kamp] *al een belangrijk iets*"; "De eerste week, of de tweede week daarna zijn eigenlijk het meest cruciaal om die kinderen warm te houden [voor een doorstroming]. Maar na een maand zijn ze dat toch al grotendeels vergeten." Het is belangrijk dat "je heel kort op de bal [moet] spelen, je moet het ijzer smeden als het heet is." Maar snel ingrijpen is niet genoeg. We kunnen verwijzen naar voorbeeld 2. Vrijwilligers van Open Kamp gaven toe dat daar soms het schoentje knelt: "Die opvolging achteraf, in het begin lukt dat wel maar nu [na enkele maanden] staat dat nog niet op punt."

De **activiteiten** bij de jeugdbeweging bleken voor geen enkele respondent tegen te vallen, zelfs niet volgens professor Coussée: "Het ligt niet aan de activiteiten, denk ik. Ook niet aan de naam scouting. Als je kijkt in het jeugdwelzijnswerk, in die professionele werking, dat je daar heel veel dingen doet die net hetzelfde zijn als scouts."

Toch meldde Open Kamp Houtland één geval van doorstroming die mislukt was omdat het kind "teveel refereerde naar dat [Open] kamp. Maar een activiteit tijdens het jaar is dat kamp niet." Tijdens de focusgroep voegde Doctor Verstraete er nog een voorwaarde aan toe, **bruikbaarheid**: "Alles is toegankelijk te maken. Maar dat wil niet zeggen dat het bruikbaar is voor iedereen." "Mijn redenering is dat je constant een discussie moet hebben met de omgeving, dat is dat interculturaliseren, en met een diversiteit van standpunten over wat wij hier komen doen zondag of zaterdag. Wat komen wij hier eigenlijk doen in die groep? Wat hebben wij daaraan? Niet alleen met jongeren, ik vind met de gehele omgeving. "

Hoewel alle respondenten Open Kamp als volwaardig scoutisme zien, ziet men toch een **verschil tussen 'reguliere' jeugdbeweging en Open Kamp**: "Het verschil is waarschijnlijk wel dat wij, nu geven wij die kinderen veel aandacht en is er genoeg leiding per tak zodat ieders kwaliteiten naar boven komen. En ik denk dat er binnen een gewone scoutsgroep niet altijd de ruimte voor is. Omdat het heel grote groepen zijn." De Open Kampen onderling vullen hun 'scoutsmethode' vrij in, het ene Open Kamp leunt daarom al wat dichter aan bij een 'reguliere' scoutsgroep dan het andere.

Voorts werd aangegeven dat 'geïnformeerd zijn' tevens een voorwaarde is: "Het is voor de meeste mensen denk ik een nieuw gegeven van alleen maar met de 'moeilijkere kindjes' of met moeilijke situaties om te gaan, 't zijn eigenlijk de uitzonderingen van een gewone jeugdbeweging die nu de regel zijn, dus ik denk dat daar zeker en vast nog wel wat documentatie voor nodig is."

De vrijwilligers gaven aan dat als een Open Kamp sterk is ingebed in een netwerk met verschillende **partners**, de kans op een geslaagde doorstroming groter is: "Houtland is waarschijnlijk ook gelukt omdat die ook begonnen in samenwerking met een jeugdhuis, den Engel". Open Kamp Kempen rekent voor de doorstroming op een netwerk van welzijnsorganisaties: "Ik heb het gevoel dat wij heel goede contacten hebben met het professionele welzijnswerk. Ik heb het gevoel dat wij echt partners zijn. Niet eronder, niet erboven." Waar men niet kan terugrijpen naar zo'n volwaardige partner, reageerde men vaak ontgoocheld: "mensen van instellingen waren vaak bereid om kinderen met ons mee te geven maar ik heb niet altijd veel medewerking gehad van professionele krachten om ons ook te begeleiden naar scouts. Lag ook wel een beetje aan twee kanten. In de zin dat het beroepskrachten zijn en je kan er niet van verwachten dat ze dan

daarbuiten nog een engagement opnemen om met een scoutsgroep te gaan spreken. Omdat de leiding dan meestal na 8u dan wil gaan spreken." "Er zijn veel mensen die betaald worden om doorstroming te voorzien en niet weten hoe ze het moeten doen omdat ze geen achterban hebben, en wij hebben die achterban. We moeten dat gewoon samen doen."

Tenslotte werd aan alle respondenten, zowel deelnemers als vrijwilligers van Open Kamp, gevraagd of het (juist) toepassen van de **Buddy-methodiek** een voorwaarde kan zijn voor een geslaagde doorstroming: *"Ik heb nog niet veel nagedacht wat daar alternatieven zouden kunnen zijn, waarschijnlijk zijn er wel maar ik vind de buddy-methodiek niet de foute in elk geval".* De methodiek steunt op het 'kennen van' iemand, wat als een grote troef wordt gezien: *"Die Buddy kennen ze van het Open Kamp"* Een Buddy zal daarom ook informatie kunnen geven aan de groep waarin een kind of jongere terechtkomt: *"Je moet een beetje... de handleiding [kennen]. Iedereen heeft een handleiding, ik heb er ook één."* Er werd gewaarschuwd om het "in het belang van het kind"-principe (of het ask-the-boy-principe) te bewaken: *"Maar als je het niet goed kunt doen, dan moet je het inderdaad niet doen, daar ben ik het mee eens. Als je daar dan toch verder gaat dan is dat een soort 'inclusie-fascisme' of zo omwille van het inclusie-idee."* Een zwak punt is dat de methodiek het beste werkt als de Buddy zelf in de groep zit waar de deelnemer in terechtkomt: *"En het grootste punt is altijd geweest dat je daarvoor op vrijwilligers moet steunen die vaak of meestal in een andere groep zitten en in die paar gevallen dat dat goed uitkomt dat die persoon die meegeweest is op open kamp die gast kent en in de ontvangstgroep zit, kan dat lukken zo."*

4. De grenzen van de scoutsbeweging

"Bij voorbeeld Open Kamp, daar creëer je voor jezelf een beetje de verwachting dat een aantal van die jongeren doorstromen... maar dan creëer je geen condities die het mogelijk maken om ze te laten doorstromen..." (Dr. Ghislain Verstraete)

Hoe gastvrij zijn de groepen en de leiding? Hoe goed is de (Vlaamse) scoutsmethode? Wat zijn de doelstellingen van de jeugdbeweging Scouts en Gidsen Vlaanderen 2008, en worden ze gerealiseerd? Het heeft immers weinig zin iemand te laten doorstromen naar een beweging die hem of haar niet genegen is. In dit deel bekijken we de eigenheden en de methode van de huidige scoutsbeweging.

We toonden al aan dat alle (ex-)deelnemers van de Open Kampen te kennen gaven dat ze de **activiteiten** bij de scouts leuk vinden. Op de vraag wat men dan doet bij de scouts lagen de antwoorden steeds in de lijn van "spelletjes spelen" of "u amuseren" en niemand zag de scouts als een slecht iets. Zelf het uniform schrikte de jongeren niet af¹⁸. Dit kan te verklaren zijn door het feit dat alle respondenten (ooit) op vrijwillige basis zelf hebben beslist om op één of andere manier (als begeleider of als lid) na hun Open Kamp-ervaring betrokken te blijven bij de beweging. Maar ook de sociale wenselijkheid kan een grote rol spelen. Tijdens face-to-face interviews is het, zeker voor een jongere, moeilijk toe te geven (aan een volwassene waarvan men weet dat die zelf bij de beweging is betrokken) dat men de scoutsmethode maar niets vindt. We gaven reeds aan dat professor Coussée ook van mening is dat er met de activiteiten bij de scouts niets mis is.

De vrijwilligers gaven te kennen dat de **diversiteitsgedachte** nog geen zaak is van de volledige beweging. Eén geëngageerde leider mag er niet alleen voor staan: *"Zelfs iemand die [een doorstroming] wil laten slagen in zijn groep, heeft het moeilijk als zijn medeleiding daar niet achter staat."* Er is verder nood aan continuïteit: *"De leiding moet er volledig voor kiezen. En het grootste probleem is dat de leiding het jaar daarna er ook nog voor moet kiezen."* Scouting werd als een elitaire beweging gezien: *"Ik ben er al ettelijke jaren bij, en ik blijf het een heel elitair clubje vinden. Waar ik me heel goed in voel. Maar we stellen ons relatief elitair op."* Men is er echter van overtuigd dat dit kan veranderen: *"ik denk niet dat je dat 100-jarig fundament kunt veranderen, maar ik denk wel de progressieve plekken of momenten in zo'n beweging meer kunt ondersteunen of scheppen dan dat we dat nu doen."* Iemand anders merkt op: *"In het hoofd van al die leiders zijn wij fantastisch, want we staan in principe open voor iedereen. Maar als het concreet wordt steigeren ze. Er mag niemand te laat komen, ze willen ze niet ophalen,..."*

Over de inbedding van een diversiteitsdenken over de ganse beweging bestaat dus discussie. Hoe hard is Scouts en Gidsen Vlaanderen met diversiteit bezig? Twee van de vier bevraagde Open Kampen gaven aan dat men er wel degelijk ontvankelijk tegenover staat. Wouter Hillaert, die de verantwoordelijke is voor de ploeg diversiteit beaamt dit: *"op die drie jaar dat wij de ploeg*

¹⁸ Redenen als "dan kan je je goed camoufleren" of "dat is gemakkelijk, dan zie je onmiddellijk dat iemand dezelfde dingen leuk vindt als jij" werden onder andere opgegeven.

diversiteit vrij intensief in de beweging hebben proberen promoten, zie ik wel een algemene sfeerwisseling, zij het misschien vooral binnen de structuren op dit moment, maar het woord diversiteit hangt niet meer van ons [de ploeg diversiteit] af. Het kan ook op tafel komen te liggen zonder dat wij het daar leggen."

Men is het erover eens dat de **wortels van de scoutsmethode** niet altijd even goed te rijmen vallen met het hedendaagse progressieve waardenpatroon, maar dat er nu een klimaat ontstaat dat daar actief iets aan wil veranderen. De ploeg diversiteit kan zich daartoe lenen, maar de weg lijkt nog lang: *"wat wij iets meer proberen te doen met ploeg diversiteit, dat is te zorgen dat er een klimaat ontstaat, maar ik denk dat we daar nog maar aan het begin staan van 20 lange jaren groeien. We proberen om in de groep zo een klimaat te creëren aan de andere kant, de ontvangerskant, dat dat [de doorstroming] iets makkelijker lukt of zo."* Ook professor Coussée raakte deze wortels aan: *"Het is zeker niet enkel dat beschavingsoffensief dat al van bij het begin in scoutisme is ingebakken. Baden Powell was het summum van beschavingsoffensieve doelstellingen. Ik zeg niet dat dat nu nog zo is, we zitten daar wel een beetje in vast in gans onze jeugdwerk."*

Het scoutisme heeft een sterke **emancipatorische kant**. Enkele respondenten vroegen zich af of dat wel zo aantrekkelijk is voor de doelgroep van de Open Kampen: *"Wij vinden van onze eigen scoutsbeweging dat wij ons gasten opvoeden tot zeer mondige en geëngageerde creatieve jongeren. Maar misschien moeten we af en toe de kanttekening maken dat diegene die niet mondig zijn, niet creatief en niet kunnen voetballen na de welpen gewoon afhaken."* Hetzelfde werd door professor Coussée verteld tijdens de focusgroep: *"al de jeugdbewegingen hebben zich flink geëmancipeerd van de kerk, de politiek en volwassenen. Maar dat is de middenklasse tegoed gekomen, die de-pedagogisering zou je kunnen zeggen. Maar arbeidersjongeren worden gewoon overgelaten aan hun lot"*. Verder had hij het ook nog over onderzoeken die de emancipatorische kracht van een jeugdbeweging aantonen:

-Filip Coussée: *"Wat Elchardus zegt is dat mensen die in de jeugdbeweging zijn dat mensen die in de jeugdbeweging zijn democratischer zijn dan zij die er niet in zijn. Daar vloeit dan automatisch uit voort dat mensen die er niet in zitten minder democratisch zouden zijn en democratischer zouden worden moesten ze in de scouts zijn. En dat geloof ik dus niet."*

-Ghislain Verstraete: *"Het kan zijn natuurlijk, daar heb je gelijk in. Dat je die eigenschappen al moet bezitten vooraleer die aangemoedigd kunnen worden"*.

-Filip Coussée: *"Dat zijn selectie-effecten"*

Een andere pijler van het scoutisme is het **vrijwilligerswerk**. De vrijwilligers van de Open Kampen, de verantwoordelijke voor de ploeg diversiteit en de stafmedewerker van de beweging werden gevraagd of het vrijwilligerswerk moet behouden worden, als men als scoutsbeweging effectief een 'opener' beweging wil worden. Eensluidend klonk dat vrijwilligerswerk *"wel mooi"* is of *"een bepaalde kracht uitstraalt"*. Er zijn echter verschillende nadelen aan verbonden. Zo kan men niemand 'verplichten' iets te doen en is men vaak volledig afhankelijk van de bereidwilligheid van de ander: *"Ik kan niet zeggen tegen die persoon dat die zijn werk niet goed doet, ik kan geen loon"*

inhouden.” “Wat ik ook heb gemerkt, is dat je één iemand moet aanspreken binnen een groep. Want als het van een ploegje afhangt, durven ze het wel eens op elkaar afschuiven.”

Tevens zijn vrijwilligers vaak beperkt in tijd en hebben ze een minder grote draagkracht: *“Ik zie dat we op dit punt op de beperkingen van vrijwilligerswerk botsen. Dat bij voorbeeld in de Kempen (...) dat aan 90 kinderen wordt gevraagd [of ze willen doorstromen], dat er dan 40 kinderen goesting hebben (...) en dat ze maar 20 kinderen kunnen begeleiden. En daar denk ik dat we op de grenzen van het vrijwilligerswerk botsen. Ik weet dat een aantal kinderen nog altijd niet gecontacteerd zijn van het kamp in augustus. Dan vind ik dat je wel veel aan het missen bent.”*

Binnen Scouts en Gidsen Vlaanderen ziet men vrijwilligerswerk als een basisvoorwaarde waaraan voldaan moet worden, als vrijwilligers ergens niet voor kiezen, zal het ook niet gebeuren: *“In Open Kamp Gent in het bijzonder merk je zo dat dat... er is in de leiding die er de laatste 5 jaar was, en ook al is die intussen veel veranderd, er is nooit een meerderheid van de leiding voor het principe van doorstroming geweest... omwille van hun eigen draagkracht . (...) De basis is een soort bereidheid bij leiding van Open Kamp die dat als een deel zien van hun volledig engagement.”*

Dit blijkt ook duidelijk in hetgeen Skrolan Hugens, stafmedewerker van Scouts en Gidsen Vlaanderen ons vertelde: *“Neen, ik kan niemand verplichten om een Open Kamp te organiseren en daarmee bezig te zijn. Wat ik wel denk, is dat de scouts met hun missie “gelukkige mensen in een rechtvaardige wereld”, dat wij met het geheel aan scoutsleiding, 15 000 man, moeten zoeken om die rechtvaardigheid waar te maken. (...) Maar dan moet dat wel nog altijd van de vrijwilligers komen. Ik geloof niet dat ik een project moet opstarten waarbij ik vrijwilligers MOET inzetten. Zo werkt het bij ons in de scouts niet.”*

Een ander nadeel aan het vrijwilligerswerk is dat **continuïteit** niet verzekerd is. Er werd dan ook door sommigen gepleit voor een professionele ondersteuning om net die continuïteit en opgebouwde expertise binnen de beweging te blijven verzekeren: *“Ik denk dat het zonder vrijwilligers niet lukt, maar dat er voor de continuïteit en de netwerking in dat soort experimentele structuren, wel een soort van professionele begeleiding nodig is”.* Scouting is een jeugdbeweging, wat wil zeggen dat ze over het algemeen draait op jonge vrijwilligers. Daar zijn echter niet enkel nadelen aan verbonden, jonge vrijwilligers houden namelijk een bepaalde dynamiek draaiende. Het nadeel is dat men echter *“zichzelf steeds opnieuw wil uitvinden”.*

De Vlaamse scoutsmethode blijkt (nog) niet klaar te zijn voor een ‘volledige’ diversiteit. Zo vertelde Open Kamp Gent ons *“dat er wel grenzen aan zijn aan hoeveel diversiteit je in je leidingsgroep binnenbrengt”.* Iedere respondent was het eens dat niet alle deelnemers van een Open Kamp in een scoutsgroep zou passen. In het volgende deel bekijken we of en hoe de verschillende respondenten de grenzen van de huidige (Vlaamse) scoutsmethodiek zouden verleggen.

5. De grenzen verlegd

"En zolang de scouts zich niet aanpast aan die jongeren, gaan ze nooit in de klassieke scoutswerking geraken. Dus we moeten een groep oprichten specifiek voor die gasten. En als ze zeggen 'we steken al die uniformen in brand', steek ze in brand." (Vasco, Open Kamp Houtland)

De doorstroming zoals deze tot nu toe werd voorgesteld is altijd een doorstroming binnen de grenzen van de jeugdbeweging Scouts en Gidsen Vlaanderen. Is die scoutsbeweging zoals die er anno 2008 uitziet wel de beste voor iedereen uit de doelgroep van de Open Kampen? De vrijwilligers van de Open Kampen zijn het er min of meer over eens: *"Zolang de beweging zich niet zal aanpassen aan de noden en verwachtingen van die kinderen zullen ze ze niet bereiken. Daarmee zeg ik niet dat de scouts zich over de ganse lijn moet aanpassen. Neen, als er gasten zijn die heel specifiek willen bezig zijn zoals ze nu bezig zijn: ga maar gasten, en 'jeun' jullie kostelijk. Geen probleem. Maar als we die gasten willen bereiken moeten we een groep oprichten die beantwoordt aan de leefwereld van die gasten."*

Professor Coussée is het daarmee eens, en bekritiseert daarom ook het huidige jeugdwerkbeleid: *"Hij [Bert Anciaux] gaat er vanuit dat we groepen moeten laten doorstromen naar het vrijwilligerswerk, omdat dat de hoogste vorm van jeugdwerk is. Dat het minder geld kost is mooi meegenomen maar dat is niet het hoofddoel. Het gaat echt om het geloof dat een klassieke vrijwilligersbewegingen de beste werkvorm is."*

De laatste vraag die bij elk interview werd gesteld aan vrijwilligers van de Open Kampen is wat ze zouden doen indien ze de tijd en de middelen zouden hebben. De antwoorden lagen telkens in dezelfde lijn: een werking *"voor die gasten"* die **afstapt van het klassieke scoutspatroon**: *"een werking à la jeugdhuis", "in de vorm van een speelplein of zo", "met een busje", ...* De ideeën hadden enkele overeenkomsten. Zo hebben ze allemaal het **vrijblijvende** in zich, van *"de gasten"* zou geen (klassiek) wekelijks engagement verwacht worden. Vervolgens zouden de werkingen zich afspelen **"in de buurten"**, was het niet op een (speel)plein of in een buurt waar nog geen scoutsgroep is, dan was het met een busje dat de verschillende wijken aan zou doen. Tenslotte zouden ze zich **niet altijd** afspelen **tijdens de klassieke uren** van een scoutswerking (hoofdzakelijk van twee tot zes de zaterdag-of zondagmiddag), een naschoolse werking bij voorbeeld: *"Nu wordt scouting heel hard verbonden met de vaste uiterlijke dingen als uniform, traditie, als activiteit geven aan mensen van 2 tot 6 voor mensen die verwacht worden dat ze er elke week zijn en dat soort dingen die heel weinig nog bevroegd worden. En dat gaat over een soort van pedagogische aanpak die je bewaakt ... maar ik denk dat je... dat ziet je al op een Open Kamp. Je vaste principes moet je vanaf moment 1 een beetje losser beginnen omgaan omdat je het anders niet trekt, omdat je anders je publiek niet meekrijgt."* Kortom, men pleit ervoor *"dat er meer ruimte moet komen voor experimenten. (...) Dat we een veel sterker aanbod moeten kunnen bieden dan een Open Kamp."*

Zo'n doelgroepspecifieke werking kan een **alternatief** zijn **voor een doorstroming** naar een (klassieke) jeugdbewegingsgroep. Het is namelijk voor een jongere niet bevorderlijk *"als je altijd wordt aanzien als 'de andere'"*. Een doelgroepspecifieke werking kan *"soms de manier [zijn] waardoor groepen in een machtspositie komen waardoor ze mee kunnen participeren in een maatschappij."* Men zou niet altijd moeten streven naar een integratie van 'kansengroepen'. Dit zei ook Ghislain Verstraete tijdens de focusgroep: *"Ik vind wel, in zo'n complexe samenleving, dat je regelmatig eens interactie met anderen, en dat is in een gezamenlijke bruikbaarheid, moet opzoeken. Regelmatig, maar dat hoeft niet constant te zijn. Ik denk dat dat de fout is van diversiteitredeneringen van hier tot 10 jaar terug. Alles moet divers zijn, alles met veel interactie, altijd diversiteit. Dat zit zo niet in mekaar. Soms moet je mensen in homogene groepen laten samenkomen en met weinig interactie dingen laten doen, punt."* De vrijwilligers van Open Kamp zien het min of meer ook zo: *"als je doelgroepspecifiek beleid aanzwengelt, moet wel het **ultieme doel blijven dat je ze in contact blijft brengen**, op het moment dat de veiligheid gecreëerd is, met gewone groep."*

Toch zijn er enkele **aandachtspunten**. Ten eerste is het principe van vrijwilligerswerk ook hier een heikel punt. De instroom van nieuwe, gemotiveerde leiding kan bij voorbeeld een probleem zijn: *"Er is ooit in Gent een vluchtelingengroep¹⁹ (...). Dat is dan gecrashed door een aantal conflicten... en dat waren oud-leiding die er nog een jaar of 3 wouden aan breien. En na 3 jaar ligt dat dan op zijn gat."* Heilzaam voor zo'n werking (in tegenstelling tot een 'klassieke' scoutsgroep) is dan wel dat begeleiding er voor honderd procent voor kiest om met een bepaalde doelgroep in zee te gaan: *"Die leiding wil dat doen omdat ze over het muurtje willen kijken, omdat ze die flexibiliteit en de eigenschap hebben. Omdat ze het eigen hebben om met die groep samen te gaan."* Een tweede nadeel, is dat het gevaar bestaat dat zo'n werking minder "duurzaam" zou zijn, of dat men *"in het vaarwater komt van andere organisaties"*: *"Ik denk niet dat het de bedoeling is dat je als regulier jeugdwerk de biotoop gaat bestrijken van professionele organisaties die daarvoor betaald worden en die de know-how hebben. Ik geloof wel dat er nog gaten zijn, dat je iets aanvullends kunt doen dat ongeveer hetzelfde is met een beetje een andere pedagogische aanpak (...). Ik geloof niet dat wij het warm water hebben dat andere organisaties niet hebben, integendeel, soms denk ik dat het juist andersom is. Maar voor mij zit er niet echt een grens op wat scouting is. Er zijn een paar basispijlers en dat soort dingen die denk ik, ten uitvoer gebracht worden in ander jeugdwerk dan enkel maar scouting."*

Hierbij hoeft uiteraard de kanttekening gemaakt te worden dat dit de mening is van een groep vrijwilligers die sowieso al durft en wil experimenteren met 'hun' scoutsmethodiek. Of deze mening wordt gedeeld door de ganse beweging kwamen we niet te weten. Wij konden enkel vaststellen dat de bevroegde vrijwilligers van Open Kamp de grenzen van de beweging Scouts en Gidsen Vlaanderen niet allemaal vanzelfsprekend vinden, *"en dat is de uitdaging die de scouts volgens mij nog altijd moet aangaan. Afstappen van dat klassieke patroontje. Enfin, dat is gemakkelijk gezegd."*

¹⁹ De Speelvogels, zie bladzijde 7

Besluit

Aan de hand van de bestaande literatuur toonden we aan dat de bestaande jeugdbewegingen positieve effecten hebben, maar voor sommige doelgroepen minder toegankelijk zijn. We maakten een onderscheid tussen de drempels die bij de (maatschappelijk kwetsbare) jongeren zelf bestaan en de drempels die de jeugdbewegingen opwerpen. Binnen deze laatste drempels onderscheidde we vijf B's: betaalbaarheid, beschikbaarheid, betrokkenheid, bereikbaarheid en bekendheid. We schetsten kort de bestaande opdeling in het jeugdwerk, waarbij het "traditionele" jeugdwerk met vrijwilligers hoger wordt geschat dan de doelgroepspecifieke werkingen.

Aan de hand van interviews met deelnemers en vrijwilligers van Open Kamp, aangevuld met een focusgroep met experts gingen we in het kader van dit onderzoek op zoek naar een antwoord op enkele vragen. Ten eerste bespraken we de **functies** die een Open Kamp kan hebben. We onderscheidde interne en externe functies van een Open Kampwerking. Externe functies, die de deelnemers en hun omgeving ten goed komen, waren het aanbieden van een leuke (en betaalbare) week aan kinderen en jongeren, hen daarbij laten kennismaken met het spel van scouting en hen laten doorstromen. Over deze laatste externe functie bestaat discussie. Men is het erover eens dat het een externe functie is, maar het ene Open Kamp vindt het aanbieden van die doorstroming veel belangrijker dan het andere. Interne functies, die de beweging ten goede komen, waren de persoonlijke vorming voor de begeleiding, een kenniscentrum zijn van diversiteit en het kunnen uitdragen van die diversiteit. Verder ziet men het Open Kamp ook als een kerntaak van het scoutisme, en (in mindere mate) een aanvoer van nieuwe leden en het verkrijgen van enig prestige.

Ten tweede bekeken we hoe **zinnig** zo'n **doorstroming** al dan niet is. Deelnemers zagen vooral de praktische voordelen in, zoals het feit dat ze zich niet vervelen in het weekend en niet alleen te zijn. Begeleiders benadrukten het positieve effect voor zowel de deelnemer als voor de beweging. Een doorstroming kan zowel van deelnemer aan Open Kamp naar lid van een jeugdbeweging als naar lid van de begeleidingsploeg van een Open Kamp. Beide vormen werden als "minstens even waardevol aanzien". Er kon een overeenkomst gevonden worden met de functies van een Open Kamp. Verder werd er wel gewaarschuwd voor het feit dat een doorstroming niet voor iedereen wenselijk is, een doorstroming moet ook bruikbaar zijn.

Ten derde onderzochten we de **voorwaarden van een doorstroming**. Aan de hand van drie praktijkvoorbeelden, aangevuld met citaten uit de interviews, somde we volgende voorwaarden op: Een eerste voorwaarde is de deelnemer zelf; diens beschikbare vrije tijd en verplaatsingsmogelijkheden. Vervolgens bleken de ouders en de thuissituatie van belang. Het niet-vrijblijvende van de jeugdbewegingsmethodiek bleek vaak af te schrikken. Van groot belang bleek ook het feit of men al dat niet iemand kent, en of men een volwaardige plaats kan vinden in de groep. Een tijdige en langdurige opvolging, leuke activiteiten en bruikbaarheid bleken ook essentieel. Verder kan er soms een te groot verschil zijn tussen de jeugdbeweging en het Open

Kamp, is het van belang dat leiding genoeg geïnformeerd is en dat men is ingebed in een degelijk netwerk van partners. De buddy-methodiek werd positief geëvalueerd.

Ten vierde verkenden we de **grenzen van de scoutsbeweging**. Men zag de beweging over het algemeen als een min of meer elitaire beweging, hoewel men ook ziet dat er grote vooruitgang wordt geboekt op het vlak van diversiteitsdenken. Het positieve effect van de emancipatorische aspect werd in vraag gesteld, net als het vrijwilligerswerk. Ook al zijn aan dit laatste veel nadelen verbonden, het blijft een wezenlijke eigenschap van het (Vlaamse) scoutisme en heeft het tevens verschillende positieve effecten.

In het vijfde en laatste deel **verlegden we de grenzen** van de huidige scoutsmethodiek. Men vraagt ruimte om te experimenteren met enkele huidige basisprincipes van Scouts en Gidsen Vlaanderen. Een werking die zich niet beperkt tot activiteiten tijdens een namiddag in het weekend, die niet plaatsgebonden is, waar men geen uniform hoeft te dragen en die (vooral) meer vrijblijvend van karakter is. Zo'n werking kan een alternatief zijn voor een doorstroming naar een jeugdbeweging zoals we die nu kennen. Het doel van zo'n werking moet wel kennismaking met ander jeugdwerk blijven.

Tijdens het onderzoek werden we verrast door de verschillen tussen de Open Kampen onderling. Terwijl het ene Open Kamp resoluut kiest voor een doorstroming, trekt een ander Open Kamp eerder de kaart van de doelgroepgerichte werking. Wat telkens als gemeenschappelijk element kwam bovendrijven was het enthousiasme en de passie waarmee de vrijwilligers de werking en de deelnemers van de Open Kampen beschrijven. Ook de beweging en de wetenschappers uit de focusgroep waren erg te spreken over de methodiek van de Open Kampen. Het is dus een kwestie van de opgedane know-how en ervaring uit deze methodiek te blijven bewaren en verspreiden over de beweging.

Uit dit onderzoek bleek dat de jongeren de activiteiten van de jeugdbeweging erg appreciëren, maar dat ze soms nog te veel drempels ervaren. Om doorstroming van deelnemer van een Open Kamp naar lid van een jeugdbeweging te voorzien is de Buddy-methodiek volgens de geïnterviewden alleszins niet de verkeerde. Een doorstroming van deelnemer naar begeleider van een Open Kamp bleek ook minstens even waardevol. Het is volgens ons zinvol om een derde soort doorstroming te voorzien: die van deelnemer van Open Kamp naar een doelgroepspecifieke werking. Deze werking zou al dan niet binnen het scoutisme kunnen vallen en kennismaking met andersoortig jeugdwerk als één van de doelstellingen hebben. We moeten echter blijven benadrukken dat een doorstroming na een Open Kamp geen verplichting mag zijn. Dat de jeugdbeweging jongeren democratischer maakt, of dat enkel democratische jongeren naar de jeugdbeweging gaan willen we niet gezegd hebben; wij hanteren enkel het uitgangspunt dat elke jongere recht heeft op een leuke, toegankelijke vrijetijdsbesteding waar men hem of haar graag ziet komen.

Verder willen we er voor pleiten enkele evidenties van de huidige scoutsmethodiek op een redelijke manier ter discussie te stellen. Hoewel de huidige missie van de beweging makkelijk gelezen kan

worden als een pleidooi voor een jonge, speelse, geëngageerde en diverse beweging vonden verschillende geïnterviewden de beweging een "*elitair clubje*". Eén reden hiervoor kan "*de grens van het vrijwilligerswerk*" zijn: men heeft geen tijd of zin. Dit werd ook vaak als reden gegeven waarom een doorstroming niet lukt. Toch blijft het een evidentie binnen de beweging dat het engagement vanuit vrijwilligers moet komen. Wij zien vrijwilligerswerk niet als enige manier om verandering teweeg te brengen, hoe waardevol dat vrijwilligerswerk ook mag zijn. Ook het huidige Vlaamse jeugdwerkbeleid geeft nog te veel de indruk dat de klassieke, algemene, (traditioneel Vlaamse) jeugdbewegingen met vrijwilligers het hoogste goed zijn binnen het jeugdwerklandschap. Dit gaat ten koste van de doelgroepspecifieke aanpak, die volgens ons minstens even waardevol is.

Tenslotte willen we met deze eindverhandeling een aanzet geven tot verder onderzoek met betreffing tot het jeugdwerk. De huidige scoutsmethodiek zou onderworpen moeten worden aan evaluatie-onderzoek met betreffing tot de toegankelijkheid voor maatschappelijk kwetsbare jongeren. Daarnaast pleiten voor verder onderzoek naar hoe men de huidige tweedeling in het jeugdwerklandschap enigszins kan opheffen. Volgens ons kan zulk onderzoek niet enkel het jeugdwerk, maar de gehele samenleving ten goede komen.

Referentielijst

Béghin, J. (red.) (2006). *Armoede in Brussel/ Pauvreté à Bruxelles*. Berchem: EPO.

Bleeker, H., & Mulderij, K. (1984). *Kinderen buiten spel. Op zoek naar een vriendelijke woonomgeving voor kinderen*. Amsterdam: Meppel.

Bombaerts, G., Bonte, T., Coussée, F., Willaert, W. (2008). Dat verdient een (cultuur)prijs. Open Kamp herdefinieert scouting. In *Krax*, 8 (2), 6-9.

Bonte, T., Laukens, J., & Preckler, E. (2007). *OK'er zkt Buddy*. Antwerpen: Scouts en Gidsen Vlaanderen.

Boone, M. (2004, 20 april). Jeugdbewegingen zijn weer hip. *De Standaard*.

Boukhriss, H. (2005). Nabeschouwing vanuit de invalshoek diversiteit. In: Pelleriaux, K. (Ed.). *Beter samen? Denk- en doepistes voor een toegankelijk jeugdwerk in Vlaanderen, Brussel en Wallonië*. Leuven: Acco, (pp 207-216).

Bouverne-De Bie, M. (2004). Zo paradoxaal als de jeugd. Mogelijkheden en begrenzingen van jeugdonderzoek. In *Krax*, 4 (1), 4-8.

Coussée, F. (2004). De theebuiltjespedagogiek van het jeugdwerk- bedenkingen bij het onderzoek "maatschappelijke participatie van jongeren". In *Krax*, 4 (1), 9-14.

Coussée, F. (2005). De theebuiltjespedagogiek van het jeugdwerk. Een kroniek van 100 jaar toegankelijk jeugdwerk. In: Pelleriaux, K. (red.). *Beter samen? Denk- en doepistes voor een toegankelijk jeugdwerk in Vlaanderen, Brussel en Wallonië*. Leuven: Acco, (pp. 93-114).

Coussée, F. (2006). *De pedagogiek van het jeugdwerk*. Gent: Academia Press.

De Groof, S., & Smits, W. (2002). Solitaire of tikkerke kus? Over de formele participatie bij jongeren. In: Elchardus, M. & Glorieux, I. *De symbolische samenleving*. Tielt: Lannoo, (pp. 109-126).

Dekeyser, L., & Verbert, V. (2002). *Groepsvorming bij jongeren. Een explorerend onderzoek bij 14- en 15-jarige jongeren in Vlaams-Brabant. Eindrapport*. Leuven: K.U.Leuven, Centrum voor Sociale en Beroepseducatie.

Dierckx, D. (2001). *Moeder, waarom leven wij? Over armoede in België*. Leuven: Cera foundation.

Elchardus, M., Huyse, L., & Hooghe, M. (2001). *Het maatschappelijk middenveld in Vlaanderen*. Brussel: VUB Press.

Hooghe, M., & Stolle, D. (2002). Sociaal kapitaal: een taak voor het verenigingsleven? In *Vorming*, 17(6), 415-424.

Hansen, D.M., Larson, R.W., & Dworkin, J.B. (2003). What adolescents learn in organized youth activities: a survey of self-reported developmental experiences. In *Journal of research on adolescence*, 13(1), 25-55.

Hultsman, W. (1993). The influence of others as a barrier to recreation participation among early adolescents. *Journal of leisure research*, 25 (2), 150-164.

Kieckens, L. (2007). *Jeugdwerk vanuit het perspectief van ouders die in armoede leven*. Gent: onuitgegeven licentiaatsverhandeling.

Kliksons. (2004). *Resultaten*. Geraadpleegd op 12 november 2007, op www.kliksons.be

Lauwers, H. (1989). *Groeipijnen*. Antwerpen: Sint-Joris.

Lenaerts, I. (1999). *Jeugdbeweging op maat. Mogelijkheden en beperkingen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren binnen VVKSM*. Leuven: onuitgegeven Licentiaatsverhandeling.

Meirlaen, K. (2007). *Diversiteit in Scouting. Op zoek naar de sociaal-ruimtelijke patronen in Gent*. Niet gepubliceerde licentiaatsverhandeling, Universiteit Gent, Gent.

Mestdag, I., & Siongers, J. (2002). Cultuur met de paplepel ingegoten? Over de overdracht van media-en smaakvoorkeuren tussen ouders en kinderen. In: Elchardus, M., & Glorieux, I. *De symbolische samenleving*. Tielt: Lannoo, (pp. 109-126).

Meuleman, B. (2001). Over spelende vogels in Gent. *Over & Weer*, 21 (6), 23.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap Afdeling Jeugd (2000). *Het Vlaamse jeugdwerkbeleidsplan*. Geraadpleegd op 28 april, 2008, op <http://www.cjism.vlaanderen.be/jeugdbeleid/publicaties/documenten/jwbp1.doc>

Minten, D. (2007, 7 april). Scouts en Chiro 300 miljoen waard. *De Standaard*.

Peeters, E. (1996). *Integratiewerkvormen binnen VVKSM- Open Kampen en Partnerships in het kader van sensibilisering, samenwerking en integratie*. Leuven: onuitgegeven eindverhandeling.

Putnam, R.D. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Redig, G. (2005). Jeugdwerk: de praktijk van toegankelijkheid. In: Pelleriaux, K. (red.). *Beter samen? Denk- en doepistes voor een toegankelijk jeugdwerk in Vlaanderen, Brussel en Wallonië*. Leuven: Acco, (pp. 191-198).

Scouts en Gidsen Vlaanderen (Ed.). (2007a). Kijk Op Scouting [themanummer]. *Over & Weer*, 31 (6).

Scouts en Gidsen Vlaanderen. (2007b). *Beautycase: Make-up your mind*. Antwerpen: Scouts en Gidsen Vlaanderen.

Scouts en Gidsen Vlaanderen. (2008). *Open Kamp*. Antwerpen: PR-map

Smits, W. (2004a). Maatschappelijke participatie van jongeren- vereningsleven: goed voor democratie. *Krax*, 3 (1), 8-16.

Smits, W. (2004b). *Maatschappelijke participatie van jongeren: bewegen in de sociale, vrijetijds- en culturele ruimte*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel, vakgroep sociologie, onderzoeksgroep TOR.

Smits, W. (2005) Maatschappelijke participatie van jongeren. In: Pelleriaux, K. (red.). *Beter samen? Denk- en doepistes voor een toegankelijk jeugdwerk in Vlaanderen, Brussel en Wallonië*. Leuven: Acco, (pp. 191-198).

Toussaint, P. (2005). Présentation de l'asbl Dynamo. In: Pelleriaux, K. (red.). *Beter samen? Denk- en doepistes voor een toegankelijk jeugdwerk in Vlaanderen, Brussel en Wallonië*. Leuven: Acco, (pp 167-172).

Uit de Marge vzw (2001). *Visietekst Uit De Marge vzw. Doelgroep en doelstellingen van het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren*. Geraadpleegd op 28 april, 2008, op <http://www.cmjg.be/tekstbestanden/Visietekst.pdf>.

Uit De Marge vzw (2004). *De Plaats van het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren (de vroegere 'Werkingen Kansarme Jeugd') in het jeugdwerklandschap*. Geraadpleegd op 28 april, 2008, op http://www.cmjg.be/tekstbestanden/JWMKKJ_Visietekst_JR_en_UDM.pdf.

Uit De Marge vzw (2007) *Congres 2007: wat is een goede jeugdwerker. Uitwisseling binnen het jeugdwerk*. Geraadpleegd op 4 april, 2008, op http://www.uitdemarge.be/fileadmin/udm/UDM-content/PDF_Teksten/Uitwisseling_binnen_het_jeugdwerk.pdf

Van Assche, V., Hermans, V. & Lauwers, J. (1998). *Jeugdwerk met maatschappelijk achtergestelde jongeren: tussen zorg en vrije tijd?* Antwerpen: Universitaire Instelling Antwerpen.

Van Den Eeckhaut, G. (1998). De dwaze kwestie. Een zoektocht naar de basisdimensies van het jeugdwerk. In: Verbist, D. & De Weser, S. (red.). *Overspel: Roekeloze uitdagingen voor jeugdverantwoordelijken*. Garant, Leuven-Appeldoorn.

Van der Speeten, G. (2008, 5 februari). Cultuurprijzen belonen werk achter de schermen. *De Standaard*.

Van Gils, J. (2000). Jeugdwerk in Vlaanderen. *Gids voor sociaal-cultureel en educatief werk*, 27 (3), 63-71.

Van Reusel, J. (1999). Scouting is niet van gisteren. Aanvulling op: Lauwers, H. (1989). *Groeipijnen*. Antwerpen: Sint-Joris.

Van Herzele, A. (1998). *Ouders van leden en leiding: bondegenoten of rivalen? Een zoektocht in de jeugdbeweging van vandaag*. Schaarbeek: centrum voor gezinswetenschappen

Verhoeven, K. (2000, 15 januari). Je zou kinderen voor minder naar een jeugdbeweging sturen. *De Standaard*.

Verschelden, W. (2005, 5 januari). Jongeren kiezen weer voor Chiro of scouts. *De Standaard*.

Vlaamse Gemeenschap. (1999). *Emancipatiebeleid naar allochtonen en erkende vluchtelingen*. Brussel: Beleidsdomein jeugdbeleid: Jaarplan.

Vranken, J., De Boyser, K. & Dirckx, D. (red.) (2006). *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2006*. Leuven: Acco.

Walraeve, L. (1991). *Jeugdwerk ten aanzien van maatschappelijk kwetsbare jongeren- een eerste probleemschets*. Leuven: KUL-Koning Boudewijnstichting.

Werkgroep Draaiboek. (2002). *Een plek voor kinderen. Een plaats voor jongeren*. Houthalen-Helchteren: Haletra.

Wildemeersch, D. & Reyskens, P. (2001). Jeugdwerk als ruimte tot exploratie, integratie en participatie. In: Van Bouchaute, B., Van de Walle, I. & Verbist, D. (Eds.), *Strax. Jeugdwerk verkent de toekomst*. Garant, Leuven. pp. 25-41.

Missie en visie

Missie van SCOUTS en GIDSEN VLAANDEREN

*Wij zijn scouts en gidsen, meisjes en jongens,
elk met een eigen verhaal. Iedereen kan erbij.
We gaan samen op verkenning en durven tuimelen in het leven.
De natuur is onze troef.
We geloven in onszelf, in elkaar en in iets meer.
We spelen een spel dat niet luchtledig is,
in vrije tijd die niet vrijblijvend is.
Met groot plezier en kleine daden
komen we op voor onze omgeving en
voor een kleurrijk Vlaanderen.
Zo dromen we luidop van gelukkige mensen
in een rechtvaardige wereld.*

In deze missie dromen we luidop van een andere, betere wereld.. We zoeken naar een manier van leven waarin we die droom kunnen waarmaken. Scouting is buitenspelen en samenleven. Het laat kinderen en jongeren de kans om individueel en in groep te ontdekken hoe ze zich kunnen inzetten voor elkaar en voor de samenleving.

(Missie goedgekeurd door de verbondsraad van Scouts en Gidsen Vlaanderen op 11 februari 2006 op basis van het groepsleidingscongres "360° Scouting"; op 13 mei besliste de verbondsraad om de naam "Vlaams Verbond van Katholieke Scouts en Meisjesgidsen" te veranderen in "Scouts en Gidsen Vlaanderen")

Bron: Scouts en Gidsen Vlaanderen. (2006). *Missie en visie*. Geraadpleegd op 28 december, 2007, op <http://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/scouting/vroeger-nu/visie>

